

173 4577

М. Милошевић - Милошаг Качаровић

УСТАНАК СРБСКИ

од

1806 — 1810

ГОДИНЕ.

I

Q

У НОВОМ САДУ,

Кнежевска књигопечатња.

1866.

Proc II 288/1. A

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS

1911

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO

1196113

Риср II 288/1.1

MT 135 / 1

УСТАНАК СРБСКИ

од

1806—1810

Г О Д И Н Е.

I
од Н. Дубровика

и

превод

Милорад Медакובић

У НОВОМ САДУ,

епископска књигопечатња.

—
1866.

51311

Инв. бр. 62.928

1800-1810

1800-1810

[Faint handwritten text]

1800-1810

Библиотека Матне Српске у Новом Саду

1800

Предговор.

Двіе причине дале су ми повода, да ово дѣло преведем на Србски език: прва е причина та, што до сад ніесмо имали из времена устанка јасни и вѣрніи писама, ер су ондашнѣ наше поглавице 1813 год. бѣжећи из своег отечества, по казиваню едне спалили сва своя писма, а по казиваню другіе, што е вѣроватніе, предата су у руке Родофиникина и то у Земуну, па их е по свой прилици и спасао Родофиникин; па по томе и по другіема околностима, све што се од таквіе артїя налази, сачувало се код Руса, кое они попечаташе у „Военом Сборнику“; друго зато, што се у овіема писмима открива право ондашнѣ станѣ Србіе, погрѣшке главара и управо причине пропасти онако племенитог устанка. Међусобном неслогом и раздорима главара србски е народ често западао у чемерно станѣ и управо люто

страдао и најпослѣ претрпіо најжешће неволѣ и муке и подпао наново под жешћи ярам турски.

Бой на Каменици, ђе су Срби зло прошли и што се доцнѣ не дало никако поправити, лежи на души Младена Миловановића и Милоя Любичића. Да не Милое против волѣ другѣе врение главара раздробіо войску под Нишом; да не біо првом кукавицом на јуначком мегдану, не би Турци поробили и изсѣкли толики јдни народ; не би Карађорђе напуштио крваву стечевину у Старой Србији. Претежнѣя турска сила обколила е била Карађорђа код Суводола, и да не би врсног јунака Вула Илића Смедеревца, сва войска, коју предвођаше Карађорђе, била би изгинула, а послѣдице по сав народ биле би најжалостнѣе. Да е Милое имао осѣћанѣ и срце јуначко као Вуле, онда не само да би Србија извоевала и утврдила своју независност, већ би и остала наша браћа стенијућа под турскием ярмом била присаединѣна препорођеној србској држави и уживали еднака права людске слободе, и Србија би још онда извоевала све и утврдила своя основна права и политични живот, кои ни една 1813 година не би била у станю покосити. Послѣ боя код Суводола србски ратници допрли су били до Дробњака и ступили у

свезу са Црном Гором. Св. почивши Митрополит Петар I. изишао е био са црногорском войском на Планиницу на спрам града Оногошта (Никшића) у Ерцеговини у намѣри и договору да се сједини са србском войском, па заједно и са свом снагом да се извојуе обшта срећа, за кое бѣху сва наша племена готова; али Младен и Милое упропастише најплеменитіе намѣре србскіе вођа и најтоплию жељу свега србског народа; разорише храм светинѣ србске, кои се бѣше подигао и око коег се сва браћа усрдно Богу молаху. Милое упропасти у прве Србе на Каменици, а Младен доцнѣ предаде Делиград, најзнаменитію точку обране србске, и без пушке Турцима! Све е то добро било познато Караџорђу па су опет зато и Милое и Младен остали код нѣга првіема главарима, првіема савѣтницима, и чиніо е све оно, што су они желили и ћели! То е управо непонятно, скоро безпримѣрно, и од таквіе примѣра да нас Бог сачува.

Сваки савѣтни и родолюбиви Србин увидиће из овог дѣла жалостне послѣдице зліе и бездушніе люди, кои да заязе свое ненаситимо грло, презирајући сваку светиню и Божію и людску, немилице подкопаваю и упропашћую обшту срећу свега народа. Ти и тіема подобни люди предаю

себе вѣчноме проклетству своего млађега нараштая и будуће вѣкова. Таквiема людма уврѣе се у главу та мисао, да нѣиховоме животу края нема; мисае да ће преживѣти сва поколѣня людска, неосврѣући се на природни течай и на временост, по којой су люди подложни сваког тренутка судби вѣчности и измѣни среће земальске. Люди у поединости биваю и нестае их, али род людски трае безпрестано и нѣгов се свршетак израчунати неда. То зна сваки, само ако оће да суди зрело, са оснoвом разума и са правом вѣром. Дошавши до тога познаваня, валя се одкланяти од граблѣня и од зліе и пагубніе тежня, па се чувати срамоте пред своіем родом и народом, и нашто ударати на себе печат ляге и стида, кое не пере ни една рука, па ни сви вѣкови?

Неслогом смо ми страдали и пропадали и бивали подсмiехом своіе пайвеће неприятели. Граблѣнѣ наше великаша за господарством рушило нам е нашу слогу, нашу славу и наш понос пред свiетом. У юнаштву нiесмо били нигда послѣдњи, али и празно юнаштво без зреліе разборитости и намети, нiе могло имати оне плодове, кое стѣчу други народи опираюћи се на разумности у свѣстноме раду. Неслога, мржња, завист и отимачина

за господарством прати нас од Косова, па и прие
нѣга. У данашњему времену свуд се душевна
свјест пробудила; видимо да е развитак душевни
одскочио од пређашнѣга, па тако имајући више
свјести, морали би сад већ болѣ познавати све оно,
што нам на нашу обшту корист служи; треба
да узимамо у разумни претрес злоудне поступке,
па да са убѣђенѣм увидимо, што нам смета, што
ли е причина наше небројне страдања и пропа-
даня, па да почнемо радити сви на томе и у
таквом правцу, како ћемо стећи гласа и уваже-
ња пред осталием просвјештением свјетом, а тиѣм
славу и снагу своју.

За времена устанка подвлачиле су се сплетке
са своју страна, а налазило се оцет по несрећи
людих у земљи, кои су те сплетке пригрљавали
и разилођавали их на штету свое браће. Фран-
цузи, Турци, Бесаровци тражаху раздора у на-
шему народу и они су у томе чинили успѣхе.
Начело то, кое е убитачно за нас, упражњавало
се и у Црној Гори. Митрополит Петар I имао е не-
обични духовни уплив над Црногорцима и словом
еванђелским могао е приклопати свое горштакѣ,
и ако са великим трудом, на пут истине и добра;
али Франьо Долѣја абат, учени Дубровчанин, из

своје личніе користи пушти се у спрегу са Французима и био е ревностніем радником французкіе сплетака. Будући се у писмима устанка говори о Долчію и о протођакону Филиповићу, кои е поради споменутог Долчія утекао из Црне Горе, то е нужно обяснити какав е био и шта е радіо Долчія. Абат Франьо Долчія, учинивши неко преступленѣ у Дубровнику, добѣжи у Црну Гору. Митрополит неоћаше презрети станѣ бѣгунца, нити достоинство римског свештеника, прими га под свой кров и држао га е да ніе могао лѣпше. Долчія по обреду римске цркве носіо е и у Црной Гори фратарске альине. Митрополит уважавао е способност Долчія. У вріеме Наполеоновог рата, кои е већ био овладао Далмаціом, упушти се Долчія у тайне договоре са Французима и почне о томе радити, како да се подчини Црна Гора Французима. О том е имао Долчія обширну преписку, па е саставляо акта од имена Црногораца и њиховог правителства. Тадај е био обичай у Црной Гори, да се земальски печат састояше из два діела, од коег се една половина налазаше код Митрополита, а друга код гувернадура; па кад е требало, да се прилаже земальски печат, саставляли би обе поле у едно. Долчію е било то све врло добро

познато, те набави себи цѣлокупни печат и при-
лагао га е на оне преписке, кое е имао са Фран-
цузима. Митрополит ніе ни најманѣ сумняо, да
би се Долчія могао упуштити у такво яче пре-
ступленѣ, па ніе о томе ништа ни знавао.

Руси дознаду ту опасну преписку и яве Митро-
политу, али овај ніе могао томе вѣровати. Дол-
чія е хранио свою преписку са Французима и пе-
чат у своему сандуку у манастиру под Маинама.
Руски чиновник Мазуревски дође у Црну Гору
на Станѣвиће и убѣди Митрополита о поступку
Долчіевом. Сандук Долчіев донесе се из под Маина
у манастир Станѣвиће и ту се заште од Долчія
ключ, да се отвори Сандук; али Долчія рече:
„Убите ме, само не отворајте сандук“. На то се
оевртало ніе, већ му се одузме ключ, отвори се
сандук и све се нађе по руском казивању. Тако е
Долчія радіо и обршио у Црној Гори; а у колико
е споменути протођакон біо у свези са Долчіом,
то се неможе опредѣлити. Протођакон Филиповић
ніе родом Црногорац, већ иностранец.

Ово е наведено зато, да се види какве су
биле намѣре Француза; а покрај тога може се
рећи, да е подобніе Долчія било доста у Србији.
Срби траживши и боривши се за избавленѣ изпод

турског ярма, по несрећи, ватали су се за сваког као утопљеник и за сламку, не били нашли олакшице и помоћи за свое избављење; али тим су они горе чинили за свое предузимање, ер ови називи пријатељи непримаху к срцу њихове патиње и да им је люта невоља, већ се стараху, како ће прије упропастити Србију.

Да су туђинци били противни нашем народу и да нам нежеле да подигнемо главу, о томе не треба ни говорити, ер то сваки зна, кои и мало мозга има; али су већи яди и неволѣ те, кад браћа против браће раде, издају се, и то само за своју себичност. Неупуштајући се нити у похвалу нити у кудење Карађорђа, мора се рећи то: био Карађорђе какав му драго, да су били главари другчи или управо да су били како треба, не би оне јада и невоља било, не би стране сплетке биле у станю наудити слогн србској. Младену, кои се био обогатио и осилио, завртио се био несрећни црв у глави, да обори Карађорђа. Он се упињао, да збаци или да убије или отрује Карађорђа; а тај Младен, по свойству његовог характера, био би куд камо тори од вожда. Види се, да је Младен тежио, да се дочепна господарства у Србији, а не се осврћао на несрећне последице по сав народ од

нѣговіе зліе и противзаконіе намѣра. Родофиникин браніо є вожда и зауставляю є Младена да неизврши умишлѣно зло против вожда. Што є Родофиник браніо вожда, то му се може приписати у заслугу, єр є вожд біо господаром народа. Те зле ѣуди и зли умишляи против господара народа треба да єдном престану и код нас. Што се чешѣ мїеняю господари у земљи, тїем є горе по народ и свака таква промѣна баца га у назадак. Трагови пређашнїе зала, науке зле и сплетке іош се и данас повлаче; али врїеме би било да се та болест излїечи, па то било ма коїем средством. Найцлеме-нитїи лїек біо би тай, кад би люди сами освїестили се и зрелїем разсудком одбацили и оканули се свакоєг невалялства, а особито дволиченя и лїсиченя, па да сви єднодушно напрежемо свое силе за оно, што нас уєднїява, снажи и спрема за веђи задатак нашег политичног биђа.

Сви оплакуємо нашу чемерну судбину, али нїе доста то, веђ се валя старати, да се тїе смртнїе грѣхова опростимо, те да их уступимо нашїема злотворима.

Наш безсмртни, учени Србїи и жарки родо-любац Доситей Обрадовић споминї се на некіема мїестима, али само као Єромонах Доситей.

Г. Н. Дубровин, вадећи из писама са времена устанка грађу за повѣстницу времена царованя Александра I. цара руског, потрудіо се објаснити и нашу ствар и дати нам грађу за нашу повѣстницу; у тој грађи за руску повѣстницу на много мјеста споминѣ се о Србима, и то осим овог, што е одвоено о Србима извадіо. Неће бити сувишно напоменути све што се тамо о нама говори:

1808 год. мѣсеца Марта, кад су вођени договори поради мира, рекао е княз Прозоровски турском комисару: „Мустафа паша навалюе, да се ускори заключенѣ мира. Порта, не осврћући се на то, шилѣ џебану у логор и издае фермане противу Христяна, премда ніе речено, кои су то по народности христяни; али почем смо и ми христяни, на кое се односи тај ферман; а осим тога, ми смо најближи сусѣди Турске, па смо принуђени предузети мѣре предосторожности, да се сачувамо од сваког нападања.“ Турске спреме и ферман намѣрен е біо против Србіе. Маршал е то знао, па е зато и говорио Турцима, да се то тиче и Руса.

Мустафа паша Баряктар желіо е и пріятельства и савеза са Русіом; он е предвиђао да са Французима добро проћи неће; само е едно остало

Мустафи у глави, да ніе могао нигда приетати, да руска граница буде Дунав. Мустафа предлагао е овај уговор мира:

„1. Да Русија бира княжеве, кои ће владати у Молдави и Влашкој.

„2. Да Русија одреди, колико ће исти княжеви владати.

„3. Ако би порта послала ферман да ове княжеве збаци, онда Русија има право, и необјавивши рат, ући са својом войском у Княжества.

„4. Из својоу градова изићи ће и руска и турска войска.

„5. Жителѝи градски могу остати само у тврђавама.

„6. Ни едан Турчин нема права прелазити преко Дунава, па и они Турци, кое би слала порта, имаю се уставити у Рушчуку.

„7. Посланик и конзул руски могу давати нужне листове турским трговцима.

„8. Мустафа паша обвезуе се поставити сву своју воену снагу броем 350.000 люди против Француске.

„9. Турска флота састоећа се из 62 убойна брода и фрегата и 245 корвета и преносни бро-

дова остае на ту цѣль и служиће за превоз войске у Марсель, Тулон и Талию.

„10. Турска војска неће нигда улазити у Србию и Срби ће се налазити под покровителством руског цара.

„11. Порта ће прогласити сваког Грка слободнијем, који устане са оружјем у руци против Француза.

„12. Руска војска изићи ће из Молдаве и Влашке онда, кад се већ укрца турска војска и почну се непријатељства против Француске.

„13. Кад започну Турци рат противу Француске, онда ће доћи кнјазеви Влашки и Молдавски у Јаш и Букурешт и почеће управљати су обе области по закону.

„14. Овај уговор између Русіе и Порте, остаће тайнијем.“

Руски предлог за уговор мира био е врло кратак и то овако:

„1. Да порта пристане, да Дунав буде граница.

„2. Да призна независност Србског народа под покровителством Русіе и порте.

„3. Да призна зависност Грузіе, Имеретіе и Мингреліе од руског царства.“

У Ноемвру напану Яничари на врховног везира Мустафу Баряктара и послѣ вржаве борбе убію га. Погибіом Мустафе наступи опет яничарска власт. Знаюћи за све те догађае и промѣне руски посланик у Бечу гроф Румянцев, пише о свему томе врховном заповѣднику руске войске у Влашкој князу Прозоровском, па вели, да е за Русию најпробитачније упуштати се у погодбу са Портом у главниема точкама и то: *Искаши да буде Дунав граница и да се обезбѣди судба Србіе.*

Француски посланик у Цариграду Себастијани, путуюћи по свиѣма неточниѣма мѣстима, дође преко Влашке и Унгаріе у Беч, ње е имао разговора са рускіем послаником у Бечу князом Курякином. Између осталіе разговора упита княз Курякин Себастијана:

„А како вам се чини, шта би се могло учинити за Србе?“

Себастијани одговори: „Ніе вриѣдно за њих заузимати се.“

Княз Курякин настави: „Та то е храбри народ и тај народ има подпуно право на руско покровителство и то зато, што е біо свагда привржен Руси и шњоме е едне и исте вѣре.“

За тим одговори Себастијани: „Ако би било

могуће израдити што за Србе, то би се могло учинити оно, што и за Влашку: да буду васалніем княжеством турскіем; а княжеско достоинство да се даде Суци, ер он е чоек врло валян и кад би га Русія задобила на свою страну, біо би іой привржен. (Суцо е Грк и примао е за свою услугу . . . . . по 3000 фр. од Француске.

У другом уговору мира између порте и Русіе ставила е Русія поради Србіе ово:

„Чл. 5-ти. Блистаюћа отоманска порта обећава се дати Србима савршено опроштенъ, да опрости све оно србекоме народу, што е било, и да нико од тога народа, біо он ма каквог станя или званія, неће бити казнѣн, нити ће иког повлачити на одговор, од оніех, кои су за времена устанка участвовали заедно са Србима, било то у политичном или ратном смислу.

„Блистаюћа порта за доказ истините желѣ мира и у знак уваженя оног участія, кое е нѣг. вел. цар руски приміо за едновѣрни народ, — даће Србима савршено право, да могу установити свое унутрашнѣ правителство по желѣи свега народа и то под тіем условіем, да по данас неможе више нигда и ни под и едніем извѣтом ући турска войска у унутрашньост Србіе; исто тако

неможе се турско правителство под никаквiем видом уплетати у унутрашња дѣла Србије. Точне границе од стране портинiе области означиће комисари, кои ће нарочно зато бити одређени од обе стране са посредовањем нѣг. вел. цара руског. Поради безбѣдности Србског народа, у овiема повластицама, кое су му дате, нѣг. вел. цар руски прима на себе ѿметво и покровителство над србским народом. У знак узаймног снисхођеня блистаюће порте, србски народ би ће обвезан плаћати порти годишњи данак од 100000 гроша, а ту ће суму плаћати србско правителство при свршетку сваке године, рачунаюћи од оног дана, у кои се заклучи мир између порте и Русије и то у Видину, кога порта за то одреди.“

У упутству руског пуномоћника (од 26 феб. 1809 год.) речено е било поради Србије ово:

„Чл. 5-ти и 6-ти тичу се Срба и садржаваю само оне пробитачности и преимуђства, коя им е прiе овог обећала порта, осим единог царског покровителства, на кое надамо се, да ће пристати турски пуномоћници. Ако ли би се они изговарали, да Срби сад неиспуњаваю свое обвезаности спрам Турака, и ако би ти пуномоћници тражили, да Русија, примаюћи на себе покровителство и ѿм-

ство у корист Срба, принуди Србе да испуњаваю
своје обвезаности, да остану у миру и тишини,
онда можете на то додати пуномоћницима, да
ако Срби не би испуњавали за њих учинѣне у-
станове, већ би почели ратовати против порте, то
онда у таквом случаю да ће се нѣг. вел. цар од-
казати од покровителства, кое е приміо над Ср-
бима, па ће их оставити њиховой собственой
судбини и единственом разполаганю порте, а у
томе да нема Русія никаквог уплива.“

Преводацъ.

Устанак Србски

од 1806 — 1810 год.

1804. год. мѣсеца Августа пођу у Петроград три пуномоћника из Србіе: Прота Ненадовић, Јован Протић и Петар Чардаклия. Они се поврате опет у Србию мѣсеца Фебруара 1805. и то са радостним гласом од руског правителства. Руски двор свѣтовао их е, да се најпріе са своим исканѣм обрете у Цариград, а да ће Русія употребити сав свой уплив код порте за њих.

Априла мѣсеца 1805 год. имали су Срби свой народски збор у Остружници, куда дођу и портини пуномоћници, којима е било препоручено од имена Султана, да обећаю ербским главарима, да ће добити берате и званія врховных кнезова. Срби пак ніесу то тражили, већ су тражили, да по сад буду сви градови у Србским рукама и да им се поврате сви трошкови, кое су они имали у прошлогодишнѣму рату служећи Султану, а исто тако

и новци, кои су издати тројици пашама: Біоградском Гушанцу Али, Беѣиру и Сулейману, а најпослѣ и све трошкове, кое су они употребили на свое собствено оружанѣ. Порта не пристане на такве предлоге и то зато, што су Срби искали, да добию градове у свое руке, и такву суму новаца, која е превазилазила годишњи данак, коег плаћаше Србія Порти.

Срби, да би дали своєм исканю веће значенѣ и снагу, а исто тако уздаюћи се у руску помоћ, намисле, да напану на јужне градове, у којима се још држаху њихови непријатељи. Караѣорђе дође под Карановац, па му пође за руком, те принуди Турке, да се извуку из тог града. Яков Ненадовић упутіо се біо к Ужицу, а у путу му се придружи Мелентіе архимандрит манастира Раче и Милан Обреновић из Рудника. У своју тројице било е войске до 3000 люди, којом они и обсеѣдну Ужице. Суво врѣеме послужи Якову згодом, те попали све куће у граду, кое су по турском обичаю биле саграђене из дрвета, те се тај град 1805 год. мѣсеца Јунія преда Србима. Зато, што су Турци добили допуштенѣ, да могу остати у граду, добию Срби од њих 50000 гроша и 80 арапских коња.

Таквиєм начином біо е јужни край Србіе очишћен од Турака. И сами они Турци, кои су били вѣрни Султану и староме реду, радовали су се

исто као и Срби, што су изтриєбљене даје. Али едни и други говорили су са страхом међу собом и питали едан другог: Шта ће бити у напред? Турци и ако су били изтиснути из нахиє, опет се піесу ћели одрећи од своих спайнских права; а Срби су опет тражили, да им се допушти, да имаду градове у своим рукама. Сад е већ и Султан морао рѣшити ту борбу, ер су србски пуномоћници већ били стигли у Цариград и представили своя потраживања.

Србски пуномоћници мѣсто одговара на своя потраживања буду по заповѣди Султана Селима стављени под стражу, а даде наредбу Нишком паши, да разоружа Србе. Срби дознавши кретанѣ Нишког Аѣис паше, спреме се за бой. На самој граници између Буприє и Параћина, Миленко и Петар Добрняц, утврде се са 2500 люди, а подалѣ иза њихових леђа у Ягодинској гори стаяо е Карађорђе са 5000 люди.

С почетка обседне Аѣис паша мало утврђено мѣсто и на брзо га освои; друго укрѣплѣно мѣсто бранили су Миленко и Петар од ютра до мрака. Пред вече, видећи паша, да му се войска яко прорієдила и дознавши, да Србима иде у помоћ Карађорђе, рієши се узмаћи. Ноћу он да наредбу, да се скину заставе, кое су биле пободене по бєдемима около укрєплѣног мѣста, а мѣсто заставе пободє у наоколо прошће, да тиєм сакріє свое

измицанѣ од Срба. Он се најпріе повуче Параћину, а за тим Нишу.

С почетка ніе се обраћала особита пажња у Цариграду на србски устанак и то зато, што су Србски пуномоћници увѣравали Порту, да народ Србски жели остати под султановим господарством, и да устанак има само ту цѣль, да изтисне турске бунтовнике, кои су били овладали Србіом. Али кад се знаменита ратна снага поче прикупљати на јужной граници Русіе и кад су Срби узбили били турску войску, коју е біо послао Султан противу њих, тад се већ увѣрио и Султан и диван, да е наступіо одсудни час. Султан се біо ріешіо, да са свіем укроти Србе. Султан е знао, да су Срби искали помоћи у Руса, па се зато біо и поплашіо, да што пріе погази Србе, како ови не би имали времена, да изврше свое намѣре.

Босански везир Беѣир и Скадарски Ибраим паша, добию заповѣд, да казне и обезоружаю непокорне. Они напану са више страна на Србе, кои су већ били спремни за одпор. Миленко затвори пловидбу по Дунаву, заузевши остров Пореч, кои се управо налази на оном мѣсту, ње Дунав брзо тече кроз њердап.

Петар Добрњац заузме утврђено мѣсто Делиград на десной обали Бугар-Мораве; мѣсто то имало е своју важност по томе, што е равница,

лежећа при сјелеваню двіох Морава у околинама града Ниша, била отворена непријатељском нападаню. Подалъ од Делиграда заузео є Младен Крушевац; у Мачви направіо є Яков неколико утврђење мјеста. Разпространѣни устанак по свіема јужніема краинама, біо є користан за Србе тим више, што ніесу морали остављати много войске за обрану по горским кланцима и пролазцима, єр их браняху мѣстни жители.

Са єдне стране близу Сокола укажу се Турци са 30000 люди; са друге пак близу Ниша ишао є Скадарски паша Ибраим. Яков Ненадовић поче се договарати са Турцима, кои су били ушли у Србию са стране Сокола, те то даде повода, да народ изгуби у нѣму вѣру. Почне се говорити, као да войводе оће да предаду Србе Турцима, па зато се почну Срби разилазити на различне стране. Многи се превезу на чамцима на ћесарску обалу и то управо у оно вриеме, кад су се на другој страни чинила убиства и отимачине. Нека села била су се покорила заедно са оним кнезовима, кое су били Турци понамѣштали. Народ се жестоко ядиковао против своих вођа; међутим примицао се Ибраим паша са 40000 войске.

Нужно є било предузети штогођ одсудног, и у тай час явіо се Карађорђе спасителѣм србског народа. Он оддвои око 2500 люди под управом Катића против Ибраима, а сам пође Соколу. Ка-

тић заустави навалу турске силе, али е то главом платио. Карађорђе стигне Турке близу Пећке, побіе турску войску и дође у оне краеве, кое су заузели били Бошняци. Ту оп побіе кнезове, кое су били понамѣштали Турци, а исто тако и оне, кои су подбадали народ, да се покори Турцима; сазвао е и саединио е све бѣжавше Србе к својој войсци и крене се против Турака, кои су се упућивали Шабцу.

Имаюћи Карађорђе на своем разположеню 7000 пѣшака и 2000 коняника, стане близу Шабца на два сата и ту се ушанчи, па по србском обичаю чекао е нападанѣ Турака. Турци су тражили, да се Срби покоре и положе оружѣ, а Срби су одговорили: *Дођише и узмише*. Два дана узастопце нападали су Турци на шанчеве, били су се од ютра до мрака, и повраћали се у Шабац без сваког успѣха. Трећи дан ноћу пошлѣ Карађорђе мали брой коняника у гору, заповѣдивши, да се при првом пуцаню удари непријателю иза леђа. Зором крену Турци сву своју снагу против Срба. Срби су стаяли мирно и ніесу пуцали, већ су чекали непријателя у своим шанчевима. Кад начне пуцњава из шанчева, Турци се поплаше, окрену плећи и нагну бѣжати преко Дрице, а Србски коняници гонили су их.

Међу тим Скадарски паша Ибраим држао е у залуду шест неђеля дана Делиград у обсади,

ер су га Срби тако очајно бранили, да при крају 1806 године, први Ибраим предложи уговор мира, за који је био овлашћен од дивана, који се бојао, да ће Србима притећи у помоћ Русија. Зато је био договор у Смедереву, на коме су Срби предложили турском правителству своја исканја. Два кнеза и едан искусни у политичним пословима бугарин, Петар Ичко, били су послати у Цариград. Послѣ славно одржане побѣде, Срби ниесу могли искати мањ, него што су искали први пут, и порта је скоро била на све пристала, благодарећи вѣштини србски пуномоћника. Петар Ичко знао је представити страшило и опасност по Турке од саюза Србије са Русијом, која је у то вриеме већ заузела била Молдаву и Влашку, те Порта пристаје на таква попуштанја, која су била необична и противурѣчива основним начелима њене управе. Већ при крају Октомбра врати се Ичко из Цариграда, и дође у Смедерево, објавивши Србима, да порта пристаје, да они сами владају земљом и да имају свое рођено правителство, па да заузму и саме градове, задржавајући себи право, као знак продуженога господарства, да задржи у Биограду мучакса са 150 Турака и да за све пређашнѣ данке иште она само 90,000 гроша годишнѣг данка, да би тим новцима могла дати награде спахијама. Преко тога Срби ниесу могли више ни желити. — Они су се избавили од турског угиѣтаванја и са-

бирания порезе, постану властницима землѣ, добию право носити оружѣ и под турским началством држати градове. Час е овај био важан по обе стране, ер само такво примиріе било е у станю уклонити непосредни саюз Србіе са Русіом, па заедно са пуномоћницима већ е био дошао у Смедерево и сам Мухафис, кои е по уговору имао живѣти у Биограду. Срби се ніесу нимало колебали, већ су примили сва условія, и одма за тим пође Ичко су два кнеза у Цариград, да се то диваном потврди. Сви су имали ту вѣру, да ће се одма потврдити. Али е испало другчіе: Порта одустане од свои намѣра.

Диван користивши се поновлѣнѣм уговора, ніе хтѣо потврдити уговор поднешени Србима. Причина е била та, што су се томе противиле Даіе и Муфтіе, кои су се бояли, да ће остати без своих доодака. Срби опет почну радити противу Турака. Карађорђе обеѣдне Биоград, и са помоћу некоег Арбанасина, кои е употребіо одсудне мѣре, пође му за руком освоити варош, па и сам град. Још Фебруара 1806 г. предао се Шабац Србима, а 1807 г. мѣсеца Юнія Срби освое и Ужице.

У таквом положаю налазила се Србія, док и Михелсон, прешавши е войском преко Днѣстра, явіо е Карађорђу, да цар Александер прима Србе под свое покровителство и да е готов дати помоћ. Глас о прелазку руске войске преко Днѣстра са

найвећим усклицима дочекали су Срби, те су од свое вољѣ еднодушно заключили: бити се за едну и исту вѣру заедно с Русима, за крет часни и за православног краля.

1807 г. желећи Михелеон, да би још болѣ утврдио своју свезу са Србима, пошлѣ им прокламацію, која е имала велики уплив на одношае Срба к Русіи. У прокламаціи својој обећавао е он то, што ніе біо у станю извршити. Тим е он ставіо у незгодни положай и везао руке и многим другим за нѣм слѣдовавшим предводителѣма руске войске у Молдави и Влашкой. Найпослѣ вели Михелеон: дошао е час за юнаке, у коем да збаџи христьянство ярам турски, а да се поврате страдајућа племена старом своем достоинству, својој слави и срећи. Порта отоманска објавлюе рат Русіи, зато, што се она стара за срећу своих едновѣрных народа и зато што се ми примичемо к вама. Србеки народ служи примѣром, зато, што е у станю распалити юначки дух за обрану вѣре христове и за свое отечество. Нове побѣде Руса над гордим бунтовником Европе, Бонапартом, кои ніе полагао границе своем нападаню, и осваянѣ показуе снагу руске войске.

„Мени е већ давно познато сретно освоенѣ Біограда и я вам зато честитам и опет честитам, а вама ће бити исто тако познато, да сам я са повереном ми од мог Господара войском освоіо

градове: Хотин и Бендер, Ажерман и Киль, побѣдио Буцакскє Татаре, заузео сву земљу Молдавску, побію Мустафу Баряктара и избавіо Букурешт од турског бѣснила, а скоро и сву земљу Влашку, и допро сам до обале Дунава и готов сам и далѣ туѣи непријателя. 19-ог прошлог мѣсеца послао сам вама осим они 4000 и іош 4000 дуката, а іош сам вам біо обећао помоћи; али што ме узнемирава, то є, што од давна немам од вас одговора. Я за вас имам помоћи од сваке руке и желио би, да се рад мой за обшту срећу најудесніе управи. Али незнајући ни снагу вашу, ни намѣре, нити нужде ваше, то немогу ни чинити разположеня; зато ускорите, да ме извѣстите о свему, што се код вас ради: каква є ваша войска, колико є има, ње се и како налази; кажите ми, какве су ваше нужде, да вам могу помоћи, кажите, како ви мислите, ње би могли имати поуздани саобраштай међу нама, како би и я могао учинити наредбе за све, што се клони к обштемудобру. Я пак мислим, да послѣ Біограда, остає вашим предметом Видин. Освоивши Видин, могли би сте навѣки увѣнчати и мир народа србског. Осврћући се на више изложено, не би сте ли ви са вашом главном снагом могли упутити се на споменуту страну и не би сте ли ви могли 4 или 5000 войске ваше превести у Кралѣво, да би заедно са ове стране дѣйствовали са мною? Молим,

да ме о свему точно извѣстите. Порта у својој незгоди увѣрила се, да е узданѣм своим у Французе преварена и тако се она неће узтезати, да вам све обећава, само да вас умири. Али Вас, вожда храброг народа, кои имате мудрости и постојанства, неће моћи засліепити. Вама су позната зла слѣдства таквіе примирія.

„Народ Србски заслужуе бити народом. Он данас плаћа данак Турцима. Зар не болѣ употребити те новце на воене потребе народа и за избавленѣ од турског ярма? Имам за вас и за ваше саучастнике знамените знаке одличія, коима цар руски изјављуе уваженѣ славним вашим подвизима; али мислим, да вам то пошлѣм по поузданој прилици. За войску, која би овамо дошла, би ће овамо готова рапа, а исто тако и за остало. Будите неуморими и надайте се у Бога и Александра I. и примите нелицемѣрно увѣренѣ моег пріятељства и почитаня.“

У то врјеме добио е ђенерал Исаев заповѣд, да прелази у Србию. Войска нѣгова, кое е било 1500 люди, приеђе 27 Априла у Кралѣво. Исаеву било е препоручено, да учини саобраштај са Караџорѣм, да га подпомаже, и тим да одвуче силу великог везира са нижнѣг Дунава. Из Кралѣва послао е он одѣленѣ войске к утврѣним мѣстима Зимнице и Турна, која су била заузета Турцима, да развиди, какав е положај. Међу тим молио е

Карађорђе Исаева, да се примакне Дунаву поради личног разговора о будућој военој радњи. 17 Мая крене се из Кралѣва Исаев и заузме дунавску обалу и очекивао е Србског чиновника, кои е био назначен да се шњиме разговори; али тај чиновник не дошао и то зато, што су Срби били одвоени од Руса силном туреком войском, те е та турска војска за три дана нападала на србски логор.

Прелазак Турака на леву обалу Дунава код Турна принуди ђенерала Исаева, те остави Кралѣво, да себи обезбѣди леђа. Дознавши Турци за долазак Исаева у Кралѣво, одма се врате преко Дунава; Исаев пак остави Кралѣво и пође к малом Изворину, да се састане са поглавицом Србске војске Миленком Стойковићем. На том састанку било е уговорено, да одѣленѣ руске војске приеђе преко Дунава и да се саедини са Србима, па да се напане на видинског Мула пашу, кои е стајао са 5000 војске у укрѣпљеном логору код Малайнице на рѣци Штубици.

18. Мая приеђе Исаев у остров Илмора и саедини се са србском войском. Сютрадан 19. Мая, они се крену заедно к обали Штубице и рѣше се, да напану на Турске шанчеве и то руским левим крилом. Прво нападанѣ Срба, кои су ишли наприед, не пошло за руком; тад Исаев крене руску војску, која е имала 4 лубарде. Шанчеви

се освое; Турци побѣгну, оставивши четири лубарде и 13 застава; Мула паша ранѣн затвори се у Видин. (Овај бой код Малайнице са свиѣм е зблизио Србе и Русе. О том е писао Михелсон, да су Срби имали прилику увѣрити се, да независи од количине невѣштака побѣда, већ од храбрости уређене войске и доброг предводителства начальника. Карађорђе, кои се пріе тога ладно обходіо са Исаевим, послѣ овог почео му е ласкати. Карађорђе, послѣ овог догађая, кад би се гођ сретао са Русима, питао би: „*Да ли има шу мое браће?*“ Тако е он називао олонецки полк.)

Исаев е остао на десной обали Дунава и ніе се упуштао дублѣ у Србию, боећи се оставити малу Влашку без сваке заштите против турског напада.

У то исто вриеме правителствујући савѣт народа србског добивши руско покровителство, послѣ Михелсону три своя пуномоћника поради пространіег договараня и сближаваня. Они су предали врховном предводителю руске войске писмо, у коем су молили:

а) Да им се пошлѣ чиновник, кои би предсѣдавао у нѣиховом савѣту и научіо би их, како да се устрои унутрашня управа землѣ; уз то и још едног чиновника, кои би се налазио при Карађорђу, неколико инженерски офицера поради утврђаваня градова и едног артилериста, кои би обу-

чавао Србе у артиљерији и стрѣљану из лубарада. Поради поправљања градова, био је послан мајор Грамберг, а поради обучавања артиљерије било је у почетку одређено, да се пошлѣ едно одѣљенѣ Срба у Краљво, ер се предполагало, да би се могли поучити у войсци ђенерала Исаева, али се од тог одустало и био је послан у Србию мајор Лавров, кои је много помогао, те се устроило техничко заведеніе у Србији. Срби су били са Лавровим јако задовољни, кое се види из писама, која су они писали врховном заповѣднику руске войске.

б) Срби су молили, да им се пошлѣ 10,000 пушака, праха и олова, у чему су имали велику оскудицу.

в) Молили су, ако ніе могуће више, а оно да им се даде 200000 гроша, кои су им нужни за исплаћивањ своје многе дугова.

г) Да им се пошлю два рударска офицера, кои би нашли начин, како да ваде и обрађую руде.

Још пріе те молбе послао је Михелсон Србима са войском Исаева 6 лубарада, кое су за њих нарочито биле израђене и спремлѣне са свом оправом и прахом. Доцніе, већ у мѣсецу Септембру, послато им је било ияду цудова праха (14000 ока) и 500 пудова олова (7000 ока)

По тим пуномоћницима послати су били дарови различним лицама: Карађорђу богато украшена сабља са надписом: *Защитнику вѣры и оше-*

чешва; Миленку саблю са надписом: *за храбросћь*; даљ еромонаху Доситею напсени крст, а пуномоћници добили су сваки по прстен, и 50,000 гроша савѣту народа Србекога. У исто то врѣеме явля Михелеон цару: 24 Априла дошли су овамо у Букурешт три пуномоћника, кое е послао врховни савѣт србски к мени. Они су ми предали писмо од савѣта и Карађорђа, писмо Миленка и неограничено пуномоћіе, кое е дато тим пуномоћницима од савѣта и Карађорђа. Найглавнѣе е то, што они траже и око чега найвише настојаваю, да би им царском милошћу біо одређен чиновник, кои би предсѣдавао у Савѣту и руководіо би сва њихова дѣла . . . . . Колико сам я могао опазити, њихова е главна желя, да би могли имати надмоћіе над войсковођама, коих се они бое; по овом предмету усуђуем се представити, кое би без сваке сумњѣ било користо и за нас имати у средини Срба чоека, кои би упућивао люде по нашему правцу, и то зато, ако би се рат морао продужити, ер би нам Срби могли бити врло нужни па и користни. (Донесеніе од 8-го Апрѣля 1807 г. Нр. 50 Арх. в. топ. Нр. 23305 шкап. 223 полк. 2.)

За одправлянѣ у Србію біо е одређен дѣйствителни статски савѣтник Родофикиин, кои е до тог времена біо начальником тайне експедиціе, коя е била устроена поради разпространяваня наше свезе у турским областима (Арх. в. топ. Д. Нр.

23306 шк. 213 полк 3.) да се дознае стањ и снага непријатељске војске, исто тако и француских увода, коих е било много код турске војске и т. д. Експедиција била е дужна скланяти те уводе на нашу страну и од њих узнавати све свезе француског правителства у турским областима; придобјати на своју страну жителѣ турске области, од њих узнавати, какве су населбине, упућивати народно мнѣніе, да одговара нашој цѣли.

У обвезапости Родофиникина било е и то, да сви дипломатични чиновници налазе се под његовом управом, кои се налазаху у Молдави и Влашкој и коих е дужност имати сношенѣ са мѣстном управом и са страним агентима. Одлазак Родофиникина у Србију и бавленѣ његово међу народом, кои е привржен к Русији, служило е доказом искрене желѣ цара Александра, да по могућетву задовољи жељама Срба, тиѣм више, што су исти пуномоћници молили сами устмено Михелсона, да им даде Родофиникина.

У тайном предпису наложено е било Родофиникину, да добро сазна намѣре Срба, како они мисле о своем предузимању или воеваню; за начин, како да се установи нужни саобраштај између Србије и руске војске, а тако и са Црногорцима; да дозна, какве су им нужде у оружю и новцу, и уобште каква им помоћ треба. „Ви ете дужни о свему овоме точно и обширно сазнати и

то у свему пространству Србіе, а вама е остав-
 лѣно на волю живити у Біограду или у другом
 коем мѣсту, ње ви за користо нађете; да се ста-
 рате свуда задобити народно повѣренѣ и да га у-
 бѣђавате, да сноси сваке незгоде, кое би се могле
 свагда появити, ако би, чему се ніе надати, пад-
 ячало турско господарство, или кад би се пре-
 дали у очарану мрежу Француске. Тѣшите у исто
 вріеме све народнѣ главаре са истинитошћу ви-
 соког руског покровителства народу ербеком, као
 едновѣрnome са Русима, у колико би непреставали
 то тражити. (Секретная инструкторія данная Михел-
 есономъ Родофиникину 16 іюня 1807 г. Нр. 678 Арх.
 воен. топ. Д. Нр. 23305 шкоч. 213 полк. 2.)

Снабдѣванѣ Срба са оружѣм, предато е било
 на одговорност Родофиникина, било е разрѣшено,
 да се дае оружѣ у таквом случаю, ако могуће
 буде рачунати на њихову приврженост. Увѣрите
 их, — тако е казано у том упутству, — да
 ње се старати без сваког сузтезаня, да ње им
 се помагати колико буде могуће, исто тако ако би
 било нужде, неће бити муке ни за новац, едном
 ріечію, да нѣг. царско величество нигда неће од-
 рицати средства за њихово одржанѣ, да их што
 скоріе убѣдите, да они непрестану радити у том
 смислу и да остану при своіой намѣри и правцу,
 а да раде оно, што би се подударало са царско
 руским правцем, кои се клони, као што е свему

свіету познато, общему добру. Родофиникину било е препоручено, да објасни и докаже важност покровителства руског у тадашњим околностима, а особито те, у којима се налазаше Русија са Турском, од колике користи може бити за србски народ покровителство Русије, ако она одржи мегдан; Русија ће наградити србски народ за нѣгову приврженост и помоћи ће му против Турака, кои их угњѣтавају.

Осим тога, Родофиникин био е обвезан давати точно извѣстје о броју народа како наоружаног, тако и способног за оружје, о истинитим наклоностима, којима се најлакше побуђују Срби у привржености к Русији; о њиховијема односијима са другјијема народима, а особито са Французима.

По овим пуномоћницима послато е било 100.000 гроша, да плате 4500 пушака, кое су купљене биле за Србе, а налазаху се у Земуну.

Жртвуюћи тако знамениту суму и примајући Србе под свое покровителство, цар Александар не се могао задовољити са неколико писама написане од поедине лица, која су изражавала своју приврженост к Русији и која су молила за помоћ. Нужно е било опријети се на што гођ яче и основне. С том цѣли и по предпису министра иностране дѣла, био е послат у Србију флигел-ађутант полковник Маркиз Наулучи. Он дошавши у Србију у логор код Неготине 27 Јулія 1807 год.,

заклучи са Србима писмени уговор слѣдуюћег садржая: 1.) Србски народ признае покровителство цара Александра I. и *свенижайше* моли, да му се што пріе пошлѣ тако способни землѣуправитель, кои би привео народ у прилични *поредак*, *землю србску усшроіо и усшановіо би Ушав по праву народа.*

2.) Срби предавајући се под покровителство Русіе, надаю се, да неће нигда ни најманѣ діо србске землѣ ником бити уступлѣн, т. е. *да nebude никаквих снаја у земљи, и шако да нико не би могао подпадати под робство.*

3.) Наименованѣ административни лица има зависити од цара Александра. Они су само молили толико, да им се неоставляю чиновници Грци, на кое Срби уобште мрзе. 4.) Да у градовима србскіема буде руска войска, како у свіема градовима, кои се налазаху у Србским рукама, тако и у оніема, кои би у наприед са помоћу руске войске били освоени, да буду руски заповѣдници. 5.) Да Русія стави на Краньску и Видинску границу одѣленѣ войске, коя да се састои из 3000 пѣшака, два шкадрона кавалѣріе и едан полк Козака. Срби се обећаваю, да ће к томе одѣленю присаединити свое войске 20,000 люди.

6.) Са стране Босне, поради сѣдиняваня са Црном Гором, Русія се обвезуе опет толико войске поставити, а Срби свое войске 15,000 люди.

Ово су главне точке уговора, кои е заключен међу Србима и руским правителством. Послѣ тога уговора, Срби су наново молили помоћ: у новцу, оружю и лубардама, тражили су, да им се пошлю офицери и стручна войска, а исто тако и лѣкари, коих они никако имали нѣсу.

Све те точке — каже се при свршетку уговора, — нама су врло нужне, а има и много другог, кое ми *не можемо знаши*, али најпонижније молимо и предаемо се великодушности и великой отеческой милости нѣговог царског величества, нашег најмилостивѣег бранителя и покровителя Александра I. (Арх. воен. топ. Нр. 23306 шкон. 213. полк. 3. Уговор тай подписали су: Карађорђе, Миленко Стойковић, Еремѣ Гагић и Маркиз Паулучія.)

Све ово изложено јасно представља тадашнѣ станѣ народа србског, свѣдочи безгранично повѣренѣ, коим су се Срби предавали под покровителство руско. Михелсон, извѣштавајући о том цара (од 7 Јулія 1807. г. Арх. воен. топ. Нр. 23.305. шкон. 21. полк. 3.) сумња се, да ће Срби бити задовољни назначаванѣм Родофиника, кои е родом Грк, будући они нѣсу никако желили имати Грка на челу управе своег народа. Али Родофиникин био е наименован и опремлѣн у Србию са писмима од Михелсона Карађорђу и савѣту народа Србског.

Овако пише Михелсон савѣту: Уважаемом Савѣту народа Славено-Србског! — Нѣгово царско величество по природном своем великодушію и за доказ царског покровителства храбром Славено-Србском народу, кои є єдновѣран са Русима, разрѣшило ми є, да пошлѣм у Србію дѣйствителног штатског Савѣтника Родофиникина, хотећи с тіем показати найвећу високу свою желю, да по могућству задовољи молби Срба, да би могао изближе сазнати све нужде нѣихове, те да им даде начин помоћи. Уважаемом Савѣту нека послужи новим доказом царског снисхођења и у томе, што вам є послато управо лице то, за кое су ме молили ваши пуномоћници, кад су к мени дошли. Господин Родофиник има налог, да сазна све нужде и да пронађе начин, како би могуће било заєднички дѣйствовати войсци Нѣговог Величества са србском войском; да се он с вама у договору постара, како да се устрои ваша домаћа управа, кою ви желите за срећу народа, и тіем да вам покаже истинитост покровителства великог господара Руског.

Я молим уважаеми Савѣт, да би имао повѣренѣ у господ. Родофиникину, како у свіема вашимъ нуждама, тако и у ономе, што би он вама предлагао за вашу срећу и за обште наше заєдничко дѣйствованѣ за побѣду над непріятельима. (Арх. воен. топ. Нр. 23338 шкоп. 213 полка 3.)

Такієм начином біо е поставлѣн основ такав, кои се ніе прекраћивао између Срба и Руса до свршетка рата.

Ми смо виђели, да е послѣ Слободѣскога примирія било уговорено, да се прекине ратовање у Србији, у околинама Видина и Фетислама, ђе е била руска војска сѣдишња са Србском, и што е мало доцніе иза тога, добио Исаев заповѣд, да се поврати преко Днѣстра.

Глас о одлазку руске војске преко Днѣстра біо е яко узнемирио Србе. Међу њима почели су се били разносити гласови, као да су их Руси преварили и као да су их они одвратили од користни условія, кое им е порта обећавала при почетку рата са Русима, па као да су Руси из собствене свое користи предали Србе на жртву непримиримим непријатељима. По гласовима из Босне, чуло се и тамо, као да е проглашен мир са Русіом, па да су Турци позивали сваког Муамедовца, да устае и да иде на изстреблѣњ Срба. Ти су гласови добијали већу вѣру тиме, што Србија са стране Босне ніе могла бранити своју границу. Србски заповѣдник војске, налазивши се на острову, писао е савѣту, да е Исаев два пут предлагао, да се напусти остров и да се одступи дублѣ у Србию, говорећи, да ако би случайно напали Турци, то да од њга немогу очекивати помоћи. Затим біо е дошао глас из Пореча, да се Турци умно-

жаваю у Фетисламу и да су заузели мѣста до саме Неготине и као да су они освоили и сам остров; да од стране Ниша е дана на дан умножава се Туреки логор са придолазећом войском из Видина и Арбаніе, да се око Сокола скупило до 30000, а у Ужицу до 40000 Турака. Сви ти гласови узнемиравали су Србе, боећи се навале турске, а особито пак од стране Ниша, и у случаю прве побѣде, Турцима е био отворен пут до самог Смедерева и Біограда, а Срби у таквом случаю не би имали ни најманѣг средства да их зауставе. Ако они не би били на брзо успокоени каквиѣм му драго начином, то вели Родофиникин, без сваке сумњѣ настѣе они у очајнѣ и све ће напуштити. (Од 7 Юлія 1807 г. Арх. воен. топ. Д. Нр. 23305 шкон. 213 полк 2.)

У то вриеме бивши у Біограду србеки пуномоћник Јован Юговић, обрати се молбом Князу Прозоровеком, да му даде утѣшително писмо за народ, кои послѣ удаляваня Генерала Исаева, зато, што Срби ніесу стављени у примиріе, бое се, да ће бити лишени руског покровителства у данашњим критичним околностима.

Неимаюћи другог средства да задовољи молби Срба, него само устмено увѣренѣ, да се руско покровителство прекинути неће, те тако молио е Княз Прозоровски Юговића, да извѣсти народ, како цар ни сад неће лишити Србе своег обећаног

покровителства. (Од 7 Авг. 1807. Арх. воен. топогр. Д. Нр. 23338 шкоч. 213 полк. 3.)

„На основу даног ми упутства од цара, я сам имао преписку са врховним везиром и са Француским послаником Себастијаном. Овај послѣдњи, кои има уплива на Отоманску порту, употреби ће све могуће мѣре, да се све измѣни по желји нѣговог величества и одклониће све редовне точке примирія, кое су биле стављене у слѣдству нехваћана тайног Савѣтника Лошкарева и неосновне утврђене класификаціе Барона Маендорфа, кои е по највишему указу од 19 Септембра одпуштен из службе. Преко свега на мое захтѣванѣ са убѣђенѣм увѣрава ме Себастијани, како се порта обѣћала, да ће Срби до свршетка уговора мира са портом остати на миру, уз то ми е објављено и то, да е прошло турско нападанѣ било против волѣ вишег правителства, чему и я вѣруем. О свему томе явите ви пристойним начином свиѣма онім чиновницима, којима Ви знате да е нужно.“

Иза тога молио е Княз Прозоровски Родофиника, да увѣри сав савѣт народа Србеког, па и самог Карађорђа, да ће се приврженост нѣихова к престолу руском представити, Цару, а да се они узалуду плаше. У осталом — додае Прозоровски — свѣтуйте им од мое стране, да се моле Богу са вѣром, као првобитном створителю людске среће и свега народа; а затим да се уздаю на исти-

нито покровителство нашег цара Александра I., кои одиста неће престати старати се, да Србија, Влашка и Молдава добию больи удес при установљаваню мира, него што су прие имали. Да речемо, да и то буде истина, као што ми долазе гласови од турскіе чиновника, да ће се мир уговорити у Паризу, али све то неће ни мало измѣнити положай ствари, па біо тай мир ће му драго, ер ће онет бити по мисли и саображаю нашег цара.

Удаляванѣм наше войске, кое е први почео Маендорф, Турци су заузели остров на Дунаву, кои нам е біо врло нуждан поради саобраштая са Србима, и у пркос захтѣваня княза Прозоровског, Турци неоѣаху очистити остров. Главна е причина била та, што е барон Маендорф спуштио едан діо наше флотиле из Галаца на ушѣ Дунава, а Лошкарев непромозгавши, да примиріе још ніе мир, самовольно допуштио е Турцима, да тргую са княжествама, па шта више, допуштио е без сваког сметаня и саобраштая са Цариградом. (Од 17 Ноембра 1807 од Прозоровског Родофиникину.)

По Дунаву почну пловити не само трговачке, већ и ратне турске лађе, кое су превозиле рану и воене потребе.

Настояванѣм княза Прозоровског неки од тіех бродова повратили су се са ушѣа Дунава у море, од куд су и дошли, али 20 манѣи бродова са лубардама и войском из Измаила, били су заустав-

лѣни у Галацу, они одсіеку котве и пріеђу на десну обалу у Изачку, мислећи да допру до Рушчука. Намѣра њихова била е та, да дѣйствую против Руса и Срба; али како ніе могуће било забранити им то, зато што ніе било флотиле, то е Прозоровски захтѣвао, да везир забрани трговачки саобраштај са лівом обалом Дунава. Врховни везир пристане на то.

Страшенѣ Срба ніе било без основа. Турци ніесу преставали ратовати. У почетку Октомбра они напану на Србию са босанске стране. Проти Пенатовићу, кои е предводио одѣленѣ србске войске, пође за руком, те разбіе Турке недалеко од тврђаве Сокола и проћера их преко Дрине; али у то исто вріеме Турска войска од 15000 люди превезе се преко ріеке Дрине на србску страну, изтиене Србе из три шанца, и у њима се утврди, а неко одѣленѣ войске упути се далѣ у унутрашњост, те попали неколико села и много ране и сіена. Србске войске, која се била скупила против непријатеља, било е 12000 люди. На молбу Срба, пошлѣ Родофиникин покрштеног Бега, да тамо управља войском при нападаню; покрштеник стигне тамо 12 Октомбра, раздіели Србе у три одѣленя, од коіе едно одѣленѣ да пође около шуме и да ниже Сокола пріеђе преко Дрине у Босну, заповієдивши, да они часе, док пріеђе, да одма пали турска села; друго одѣленѣ имало е

ударити у онај исти мах на непријатеља, док о-пазе пожар су ону страну Дрине; треће одѣленѣ, при коем є біо сам покрштенак, одредіо є біо, да напада на само езгро турске войске. Та наредба била є точно изпунѣна. Турци тек што су ви-ђели своя села у пламену са ону страну Дрине, а и Србе како иду са своју страна на нѣх, не-одржу мегдана, већ нагну бѣжати преко Дрине и то неки у чамцима, а неки су пливали преко Дрине. Прешавши преко Дрине, они засѣдну у шанчеве, кое су за такав случај за раніе иско-пали били; али ніссу више смѣли узнемиривати Србе, кои су се іош бавили са разораванѣм нѣ-хови села. Срби уплячкаю 1500 в. рогате марве, 1000 оваца, 300 коня, па се поврате на свою страну и преведу са собом неколико стотина хри-стіянских породица из Босне, кое су желѣле да се преселе. Покрштенак правіо є укрѣплѣня из землѣ по найудесніим мѣстима за обрану границе, па пошлѣ босанском везиру писмо од Родофини-кина, у коем га овај по други пут позива, да прекине ратованѣ од стране Босне до тог времена, док се србска дѣла са договараюѣіема силама у-станове. (Писмо Родофиникина Прозоровеком од 20 Окт. 1807.)

У то исто вріеме стигао є біо глас, да є до-шао из Цариграда у Ниш Капирѣбаша са Султан-ским Ферманом, кои кад се прочита, изметне се

47 лубарада. У Ферману се каже, да предстои рат, и то рат озбиљни, а затим налаже се наши, да купи войску. При свршетку налаже се са угрожаем, да ће му глава одлетити, ако пре рамазана непошлѣ ключеве Биограда у Цариград.

Тай в глас много узнемирио Србе.

Родофиникин каже, да в Карађорђе говорио ово: Мени в Султан нудио 200000 гроша, само да оставим Србию и уклоним се у Ћесарию. Ја на то ниесам пристао зато, што ниесам хтѣо оставити своју браћу. Затіем нудио ми в Султан, да ће свиѣма Србима опростити и дати слободу, да се под нѣговіем врховніем господарством управљамо сами. Ви на то ниесте пристали, ја сам вашу заповіед испунио. Сад сва судба Срба зависи од нашег цара Александра I. Што кажете, то ће све бити испуњѣно. Али се кунем Богом, да Карађорђе неће видити Турке у својој земљи, и они другчіе неће продріети, већ ако кроз мое тіело.

Страх Карађорђа ніе біо са свим основан. Турско правителство на против старало се, да се измири са Србима, и у том смислу біо в већ учинѣни знатан корак.

13 Ноемвра у вече стигне из Цариграда у Биоград Митрополит Аксентіе. Шњиме в дошао као Секретар Видинлія Поповић, кои в знао србски, грчки и нѣмачки. Они су доніели од турског правителства писмо Карађорђу, Митрополиту Біо-

градском и свему народу. Тіем писмима позиваю се Срби, да се покоре порти, а милост им се обећава, и да ће се све, што је пре било, предати заборавности. Митрополит Аксентије устмено је објавио, да има налог, увѣрити народ о Султанској наклоности, кои пристаје дати Србима такво устројство, какво они сами желе. Та су писма била представљена Савѣту, кои по предходном савѣту Родофиникина, одговори Митрополиту, да ће се све то представити Карађорђу, па како се он одзове, онако ће му се јавити. Пет дана протезали су се ови договори. Митрополит Аксентије за све вријеме своег боравања живио је код биоградског Митрополита, кои је искрено предан Русији, он је имао налог од Родофиникина, да непушта никог к томе госту, осим оне лица, која су позната са добре стране. Карађорђе по упутству Родофиникина одговори, да тако важно дјело он не може сам рѣшавати, већ да је он послао заповјед свјем главарима, да се окупе у Биоград. Родофиникин је мислио, да ће главари дати такав одговор, кои се подудара са његовом жељом, тијем више, што је Србски савѣт једногласно предао то дјело руском агенту. (Писмо Родофиникина од 14 Ноембра 1807.) Одговорити Митрополиту није било лако, и тако се договарања протегну до 21 Ноембра. Сметњѣ су се умножавале и као најглавније био је неизвѣстни положај Русије са Портом, а још већа неизвѣст-

ност била е у одношаима између Срба и Турака. Договори о миру између Русија и Турске још нису били ни почети; тешко е било предвиђети исход и опредѣлити будући положај Србије наспрам Турске. Сви су изгледи били, да ће договори мира бити рађени у Паризу. Да не би изгубили ни у једном ни у другом случају, требало е поступати умјерено: свако јогуство Срба противу Турака могло би имати само зле послѣдице и то у том случају, кад договори мира не би испали за руком. Родофиникин промозга о свему, па е савѣтовао Србима, да одговоре Митрополиту, да они Султанове предлоге примају са благодарношћу и да су готови користити се његовом милошћу. Но као што су сви люди смртни, то да би се сви за свагда увѣрили о султанском милосерђу и утврдили срећу народа на тврдом основу, молимо, да би нам у датим обећањима било дато ѣмство руског цара, као оног, који е нама једну вѣру вѣруе, и цара француског, као посредника између Русије и отоманске порте. Онда и у таквом случају биће од свега србског народа послата депутација у Цариград француском посланику Себастијану и князу Прозоровскоме у Јаш, у надежди да се оба цара неће одрећи, да учине то снисхођење спрам Срба послѣ толиких претрпљених њихових страдања.

Одговор Срба нашао е петроградски двор

сходним са околностима, а иштући тако еметво, кое ніе могло никако бити пробитачно по Русію, али ни противно цару Наполеону, као доказ повѣреня Срба, нити се могла приписати упливу рускоме таква захтеваня ербекога народа. Непристаянѣ порте на предлоге Србске ніе могло имати никаквіе зліе послѣдица за Србе, потоне, што се Срби ніесу одрицали од турског поданства.

Караѣорѣе давши одговор Митрополиту Аксентию, у исто врѣеме писао е патријарху цариградском. (Писац ніе нашао подлиник на ербеком езику, па зато ставля писмо Родоф.)

„Светѣйши Отац! Я сам имао чест примити Ваше писмо, из коег сам са радошћу разумію, а исто и из ріечи, кое ми е саобштію Вама послати Митрополит Аксентіе о предложеніема милостима нѣговог султанског величества.

„Сав свіет зна причине, кое су нас побудиле да се подигнемо са оружјем у руци. Причине су биле тако правичне, да нам неможе нико ништа рећи за оно, што смо учинили. Преблагі Бог, кои сваког милуе, заштићуе и брани невиног, заштитію е и нас. Постигавши пожелѣну цѣль, т. е. прогнавши оне, кои су нас угнѣтавали, ми смо се ограничили тиме, да сачувамо свое домове, недопуштаюћи да ико напада на еусѣдне землѣ. Преко 100000 наоружаніе Срба радостно би по-

шли за мною на сваку страну, но я сам зауздао њихову разпалѣност, желећи увѣрити његово султанско величество и сав свѣтъ, да смо ми устали само да себе избавимо, а не да друге побунуемо на устанак. Руковођени овѣма правилами, я увѣравам Вашу Светост, да њ Ваше писмо испунило мою душу са радошћу, ер што може бити миліе, него прекраћиванѣ крвопролића? Я сам сазвао све главаре народа Србског и предложіо сам предстојеће дѣло; они су ми едногласно одговорили, да њ милост његовог Величества Султана велика; али суеђдне паше и сусѣдни жители, коих су рођаци у различніема боевима с нама изгинули, непрестано ће нападати на нас, па кад чую, да њ народ србски положио оружѣ, подріеће у наше землѣ, изсеће народ, а иманя ће предати пламену, надаюћи се, да ће његово султанско величество, по урођеной му милости, опростити им та њихова недѣла.

„Кад суеђдне паше и сами жители сусѣдніе краина увиде, да њ Србія положила оружѣ еством првіе Европскіе држава, то ће се они узтезати чинити зла Србима, и тад ће оставити Србе, да у миру уживаю милост његовог султанског величества. Затим, да би се едном за свагда увѣріо народ србски о таквом султанском милосерђу и да би се утврдило благостанѣ народа на сталном основу, моле они његово султанско

величество само једину милост, да би у даним нама обећанњима дало нам и његово руског цара, као онога, који с нама једну вѣру вѣруе, а исто тако и цара француског, и краља талијанског, као посредника међу царством руским и портом отоманском. На тај начин да нам не би било забрањено послати од свега народа пуномоћнике француском посланику ђенералу Себастијану и врховном заповѣднику руске царске војске фелдмаршалу Прозоровском.

„Главари народа Србског уздају се, да ова два велика у свијету монарха: Руски и Француски, неће одрећи, да послѣ толикије страдања Србског народа учине свое милостиво снисхођење, будући сам и ја и главари молили његово султанско величество, да прими такво његово и тијем да се доврши велико дѣло наше среће, обећавајући се, да ћемо такво устројство примити и вѣрно хранити на свагда. При свршетку остаје ми, да молим Вашу Светост, да ме удостоји Вашег одговора и да би не губећи времена могао послати наше пуномоћнике. Препоручуем се Вашим молитвама.“ (Од 19. Дек. 1807)

Али се опет нашло људи, који су се старали, да пробуде у Карађорђу неповѣренје спрема Русіе. Родофиникину су казали, да у Карађорђе имао договор са двоцим ђесарски трговаца и неколицином главара. С самог почетка устанка ти су

исти трговци снабђвали Србе са свима потребама; у слѣдству чега они су ступили у другованъ са главарима и добили изключително право куповати и продавати све, и они су одиста посредством истіе главара обогатили се, а и главари шњима и поради сличне користи, желили су они, да би се колико е могуће далъ отегло неустрояванъ Србіе. При том имали су свагда прилике снасти се бѣгством у Ћесарию, ако би се политична дѣла Србіе обрнула зліем путем. Главари су гушили народ, а не бивали зато казниѣни, проповѣдали су народу, да нетреба остављати оружъ, да не доста чувати се само од Турака, већ и од Вуса, кои да их себи не подчине, и ако би Срби успѣли добити од Русіе праха и олова, то се нетреба ништа бојати ни осврћати, ер они ће бити у станю бранити се из своіе горскіе мјеста против свіюх.

Распрострањаванъ подобни гласова дѣйствовало е на честолюбіе народа, главари су се показивали народу истинитим родолюбима, а у самој ствари имали су ту намѣру: продужити устанак и неред у Срби. Ти исти главари подговорили су и земунске трговце, да убѣде Караџорѣа, као да Француска војска иде у Босну са намѣром, да завлада Србіом, као да е у Земуну од иста познато, да е Родофиникин сам захтѣвао, да се из Цариграда пошлѣ Митрополит Аксентіе, да би

шњице на мѣсту рѣшио, каквѣм начичом да
прода Србию Турцима, и као да у том послу слу-
жи посредником Биоградски Митрополит.

Ово лудило — пише Родофиник у своем писму
од 9. јануара 1808. г. (арх. воен. Топ. Д. Н. 23,306
шкап. 313 полк. 3) — потврђавали су главари својем
мозганѣм и ствар се сврши тиме, те су се сви
изопіяли на мртво име, те су легли и ту заспали,
а кад су се пробудили, опет су почели пити и
наговарали Карађорђа на оно, на што су и пріе.
То све као да личи лудой кући; а Карађорђу
могуће е било све увртити у главу, када држи
чашицу у руци, а још више онда, кад му ласкаю
и представляю, да е он непобѣдим, онда е готов
вѣровати свіема подобніема разговорима; на овоме
договору било е ріешено то, да се замоли овда-
шњи Митрополит, да убіе Митрополита Аксентіа
или да га затворе у манастир. Понятно е, вели
Родофиникин, да послѣ оваквѣм заключеня, ніесам
могао ни я очекивати великіе учтивости. Већ ше-
сти мѣсец, од како я живим међу овіем народом,
па сам привикао гледати равнодушно свирѣпство
нѣгови главара а и гнусности, и тако ніесам се ни
мало уплашио, кад ми е дошао овај глас, кои се ніе
могао ни скрити, ер е Карађорђе дозвоа к себи
овдашнѣга митрополита, уговарао га на то дѣло па
и пріетио самом смрти . . . . . Любимац Карађорђа ка-
петан Чардаклиа, руски приврженик, по савѣту Ро-

Родофиникина даде обѣд, на кои позове обоицу. Родофиникин чинио се и невѣшт, да зна за све, што се радило, старао се, да представи врховном вожду Србском сву срамоту подобни гласова, што му и пође за руком, ер е Карађорђе почео много разлагати. Капетан Чардаклия, вели Родофиникин, свршио е и без мене посао, ер е Карађорђе остао за столом до поноћи. Други дан послѣ овог свега, био е он код мене први пут, послѣ своег долазка овамо. И тако су сво нѣгова заключења остала празна, док му опет когођ незаврти мозгом.

Карађорђе одпусти Митрополита Аксентія и говорио е, да се бои, да неби опет предали Србию под Турке. Он се дуго узтезао написати писмо, кое е предлагао и саставио Родофиникин, шилући к нѣму више пута своег секретара, да му објасни: не би ли болѣ било послати писмо управо у Цариград по нѣмачкој пошти, а не пуштати из Србије Митрополита Аксентія, да не би могао ништа радити у Цариграду противу корнети Срба.

Ми смо виђели, да су Срби, почем су изтиснули Турке, приступили да бираю себи поглавицу или управителя, коег они до тог времена нису имали. У први мах добивене самосталности, одма су Срби изјавили желию, да установе судове и тим судским дѣлом занимали су се они свакоег празника послѣ литурѣје, ђе су све устмено рѣшавали. Уобште Србима е тешко било наћи учителя

и руководителя. Србско свештенство не могло упућивати народ потоме, што е оно само било без сваке науке и са свим сиромашно. Зато, што су Турци забранјивали христянима видати бого-молъ, било е причином, те се сва духовна служба србског свештеника састојала у читању молитава при крштеноу, вѣнчаню, погребу и у обясняваню, кад пада и у кои дан кои светац по календару. Не било никог, кои би се за њих заузео, и прем-да су духовна дѣла одиравляли Епископи; али почем су ти Епископи били Грци, то су они били отуђени народу. Грк владика ездю е на богато украшеном коњу, са мачем о бедри и буздованом (знаци власти) и био е услужником турском правителству, са коим е он живю у далеко тѣшиной свези, него са својом паством. Срби су мало уважавали свештенике.

Србски свештеници несу могли живити са оним новцем, коег су они примали за извршиванъ свое духовне дужности; онај би се брою богатим, кои е имао свою кућу и њиву; они су као и остали селяци косили сјено, орали земљу и сѣкли дрва. По уведеном обичаю, народ се изповідао код калуђера; али и калуђери несу имали обилати средства за уживанъ, нити су имали великог у-плива на народ.

Све то било е причином, те су Срби осѣтили, кад су дошли до свое самосталности, да немаю

административне власти ни закона. Од єдном и на брзо разпространѣни устанак подигао є неколико люди на виши степен, кои су се одликовали са юнаштвом у рату, а народ неимаюћи кога другог, обрне се за овіема. Они су се скупляли под заставу таквих войвода, којима є народ давао власт над собом; од њих є народ тражио обрану против непријатеља како против спољашњи, тако и против унутрашњи. Са свим є природно, да при таквом положаю появило се само воено устројство у земљи, тим више, што су и сами селяци узели то воено начело: Сваки Србин треба да се сам наоружа, да спрема заиру, и као слободни чоек излазио є он на мегдан юначки, да се бие са притѣснителѣм своег завичая. Таквим начином она лица, која су била главарима войске, учинише се уєдно и єдиним располагагачима унутрашњг устројства Срба.

Оснажене войсковоѣе или войводе, не само да су владали над окружіяма, већ су имали код себе момке, кои су били єдини коняници войске србске. То нїесу били безкућни айдуци, већ люди из бољи породица, живили су код своег войводе, кои их є ранио, снабдѣвао коњима и лїепим рувом, и премда им нїе давао плате, али им є давао дарове и діеліо є щњима плячку, зато су они били обвезани служити га, никад га не остављати, већ га бранити како од Турака, тако и од других непријатеља. У некіех войвода било є таквих по 50

момака. И по том е понятно, да су войводе биле више господарима него вођама народа, а кнезови на спрам њих ніесу имали никаквог значеня. Неки од тіех войвода узимали су на граници своих окружія ђумрук; други су опет заузели били непокретна иманя, коя су пріе била властитост Турска; разрезивали су порезе, кои су у нека времена сабирани, опредѣливши извѣстни діо за себе; узимали су десетак и нагонили селяке на кулук. Званіе войвода увело се било неким наслѣдством; ер по смрти войводе заступіо би њгово мѣсто син или брат, и ако овај наслѣдник не би се показао достойним своег предмѣстника.

По несрећи међу србским главарима появи се неслога и то у рѣшаваню обшти ствари: сваки е хтѣо чинити оно, што се њму оће, и премда су се важнія дѣла рѣшавала по обштем збору, опет су ти зборови били од мале користи.

На зборовима или скупштинама договорили су се они о будућима мѣрама како о административним, тако о политичним и военим. Ту су се разбирале тужбе, одређивале казни и ніесу били поедини случаеви, да су по коег войводу осуђивали на заточенѣ. Войводе, кое су проводиле преко године више времена у рату, ніесу управо имале кад бавити се са унутрашњим пословима. Срби су били убѣђени, да е крайня нужда, имати правителство, ма оно било какво му драго.

За све, што е за сад учинѣно и што се слаже са здравим разумом, Срби су обвезани памети налазећег се код њих професора Харковског свеучилишта, Тодора Филиповића, који е прошле 1807 год. умро, капетану Чардакли, који е исто сад умро, овдашњему Митрополиту и трговцу Петру Ичку, који е имао особити дар, бавио се дуже времена у Бечу и Берлину код турског посланика. Тако пише Родофиник у своем писму князу Прозоровском (од 17. Фебр. 1808).

Док су били Срби у опасности, слѣдовали су савѣтима како речене двоице умрших тако и ове двоице живих; али док су осѣтили олакшицу долазком руске војске у Молдаву и Влашку и имали узданѣ на велику и брзу помоћ, они су помрзѣли на ове люде, измишљавали су свашта против њих и више пути пріетише им са смрћу, показуюћи се тиме, да су зловни и незналице и да немогу трпѣти међу собом просвѣштене люде.

Кад су србски пуномоћници ишли у Петроград, у путу своем познаду се они у Харкову са Србином Филиповићем родом из Угаріе, који е био доктором права, те га позову, да пође шњима. Филиповић тим радіе пристае на њихов позив, што е њгово здрављѣ поремећено било и нужно му е било тражити мекше поднебіе. Филиповић био е први, који е убѣдио Србе, да е пріека нужда завести ред у управи и у судовима. Устроени

савѣт, кои е по нѣговом мнѣнію морао бити найвишом грађанском власти народа Србског, ступіо е у живот при свршетку 1805. г. у благовѣштеном манастиру; затим се скупљао савѣт у манастиру Боговађи и у Смедереву, па и у Біограду у главној вароши Србіе. Филиповић био е први секретаром тога новоустроеног савѣта. У том савѣту засѣдало е дванаест чланова, и то по броју окружія, ер свако окружіе имало е своег заступника. Ти заступници или савѣтници примали су плату из обште народне азне, а осим тога сваки савѣтник добијао е из своег окружія рату; па примѣр: ако у окружію има винограда, то су му давали вино, а пред Божић догонили су му неколико крива.

Са временом савѣт почне губити своју важност. Главари имали су бити зависним од савѣта, и покоравали су се само у таквом случаю, кад им е савѣт могао помагати, да их брани; у свіема осталием случаевима поступали су они самовольно, не осврћући се ни мало на *правителствуюцій совѣш* народа Србског. Неслога међу члановима савѣта, од коих тегліо е сваки на своју страну, била е причином, те е и то устројство пропало.

У савѣту имао е Карађорђе два главна приврженика своя: Јована Юговића, кои е по смрти Филиповића био постављен секретаром савѣта, и

Младена Миловановића, заступника Крагуевачког, кои е био и род Карађорђу: синовац Младенов имао е ћер Карађорђа за жену. Памећу и ріечитошћу успјдне Младен толико, да е већ 1807. год. био преузео власт у савѣту.

Неслога савѣта у почетку 1808. год. дошла е била до крайности. Сурови, а у исто вриеме безкарактерни и без сваке науке Карађорђе, не знао, шта да ради. Он се негда покоравао и слушао савѣте Младена, а неке путе савѣте Родофиникина и неке путе тражио е обране у Родофиникина, молио га, да му опрости, и клео се, да неће ништа ни чинити ни предузимати без његовог пристаяња. — Я ћу оставити Србию, говорио е Карађорђе, я нити уміем, нити могу шњоме управљати; мой е посао бити се са Турцима, а друге послове я неразуміем. Едан діо главара неслаже се са мном; неки су дошли овамо са шестдесет, неки са педесет наоружаних людих, да им се даду новци, кое као да су они потрошили за народске потребе. Едни траже 90 хиљада, други 70 хиљада гроша. Я сам с почетка допуштио, да се продаю дућани и куће, па да се подмире ти дугови. Говорили су ми, да ће то бити доста; а сад се види, да се неможе ни половина тога подмити. Они навалюю, да е пріека нужда, да се удари данак на народ; а я нато немогу пристати: ер ће нас народ све побити, а има и право! (Како

тай, тако и слѣдуюћи разговор извађен е из годишни писама Родофиникина Прозоровеком.)

Карађорђе продужи говор: „Ја знам, да се ти на нас лютиш; али немаш право. Шта оћеш од оне люди, кои су до юче пасли свинѣ, или су били разбойници? Ти треба да нас пожалиш и да е нама управљаш, а не да се лютиш на наше незнањ. Ти си сад ту едини, кои нас можеш извући из неволѣ; мой е живот у твоим рукама. Молим те, прегледай рачуне главара, па ме научи, шта да чиним.“

Родофиникин одговори: Ја се не лутим на вас, већ ми е јадно гледати, како се сви ваши поступци клоне више к ослабљаваню него ли утврђењу поредка. Данас слушате ви мое савѣте, а сутра чините са свиѣм противно, а све на свою и свега народа штету. Ваши пуномоћници молили су од имена свега народа, да ме пошлю овамо, да вас научим, како да се управљате. Ја сам дошао. По моем упућиваню устроили сте правителствујући савѣт, варошки суд, да разбира тужбе и да пресуђуе, и полицију поради ваше и мое сигурности. Ви сте дали власт савѣту да управља земљом, а ја сам му дао правила. Сви началници вароши покорили су се савѣту.

Ви сте уклонили Младена из савѣта. Он е долазио тамо са наоружаним момцима. Сви су се савѣтници плашили тако јак о њга, да нису

смѣли рећи ни едне рјечи против његове заповѣди, а зна се да га сви главари мрзе.

Караџорђе е ћутао; он е сѣдио са наслонѣним лактом на столу и пажљиво е слушао, што е овај говоріо.

„Требало вам е држати се онога, што сте учинили били — продужи Родофиникин — па би сте били и спокојни и сигурни; али ви сте опет повратили Младена у савѣт, кои е почео још самовластніе поступати. По његовом примѣру, многи главари неће да се покоравая. А што вас е на то побудило? Вама су говорили, да Руси оће мало по мало да подберу све у свое руке и да узму сву власт у Србији, да ћу ја вас да продам и многе друге подобне непристойности. Зар се ви ниесте до сад увѣрили, да вама Русија жели добра? Зар сте ви по захтеваню Руса устали против Турака? Не. Зар сте ви учинили какву услугу Русији? Никакву. Необзирајући се на све то, цар по човеколюбном осѣћаню своем к едновѣрном србском народу, одклонио е посредством своего посланика у Цариграду, да вас неби поново покорили Турци. Он е заповѣдио, да вам се пошлѣ велика сума новаца, лубарада, праха и олова, и ако е био у рату са Французима и са Турцима, па опет вас не звао у помоћ својој войсци, већ е заповѣдио поради ваше обране, да се пошлѣ преко Дунава ђенерал Исаев. Ви говорите о продаји Србије; вѣ-

руйте, да за вас неће нико дати ни паре и то зато, што вас нико без волѣ првих европских држава неће купити. Ако ли пак те државе узхтѣну дати вас коме, то вас зато неће ни питати, да ли ви на то пристаєте или не, нити ће зато тражити вашег савѣта, знајући да ви неесте кадри томе се противити. Србія е напротив велики држава то, што капля воде наспрам мора. И тако вама неостае друго, већ да са преданошћу цару и добром унутрашњом земаљском управом заслужите милост Нѣговог Величества и ону срећу, кою вам жели Русія. Ви сте и заборавили на то, да благодарите главном заповѣднику войске, за писмо, кое вам е писао, а исто тако и за дар, а сѣтили сте се писати надвойводи Карлу и то против мои савѣта. Сад реците, какве савѣте да вам даем, кад их ви неслушате! Али опет зато се я неодричем, да вам будем користним; ер заповѣди, кое су ми дате, налажу ми, да се старам за срећу Србіе и да одкланям раздоре. Мой е савѣт тай: неслушати безразсудне наговоре и бити господаром дане ріечи.“

С тим се разговор довршио. Карађорђе е увѣравао, да ће на вѣк слушати савѣте и ріечи Родофиникина; али не пристао да уклони Младена и нѣговог друга Милоя и то зато, што ови имаду велику партаю и много приврженика. Међу тиѣм пише княз Прозоровски Карађорђу: „Долазе ми

гласови, да међу вама има зле людих, кои су заслѣпљени само својом користи и иду само на то, да се обогате. Я сам увѣрен о вашој разборитости и проицаваню; али неке путе тежко е сазнати зле люде, кои по спољашњѣм облику и увѣраваню скриваю свое кадкад врло пагубне намѣре. У таквом случаю, я вам даем мой искрени савѣт, да се чувате од подобне сплетака. Ти зли люди, налазећи се у вашој околини, могу неке путе и явити се сумњивим. Ви се управо сад налазите под очинскиѣм покровителством моег цара, од коег се може очекивати само срећа за вашу земљу, а без нѣга остаете осамљени. И зато я налазим, да Вама треба на све то обратити особиту пажню. Ви се можете користовати савѣтима заступника моег високог монарха налазећег се код вас, дѣйствителног штатског савѣтника Родофикина, кои ће ме о свему извѣштавати, а я ћу му давати за вас користна упутства.“ Али сва учения княза Прозоровског била су од мале користи за Србию. Карађорђе е само у рѣтко долазио у Биоград, већ е живио непрестано у своем селу Тополи. Док би се бавио Карађорђе у Биограду, обдржавала би се нѣгова упутства и заповѣди, али док би он отишао, опет би све пошло по староме. Младен е по пређашњѣм управљао самовольно са савѣтом. Родофикин узтезао се и не се хтѣо мѣшати у домаће послове, бојећи се

да тѣм поступком не учини још горе, већ е само при згоди наговарао врховног вожда, да предузме овакве или онакве мѣре.

Карађорђе знао е врло добро, да срећа србског народа зависи само од покровителства руског, ер е Русија снабђвала Србију са свачим: раном, новцем, оружјем, прахом и са осталиема военима потребама; па и ако е све то признавао, опет ніе могао ништа учинити. У нѣговом характеру овлада е смѣса свирѣпства са слабости, која е произтѣцала, колико од лаковѣрства, толико и од подзрѣваня, чим су се многи главари знали користовати за свое намѣре. Карађорђе добивши власт над Србиом, бојао се од оних главара, кои су далеко од Биограда живили и имали своју войску. Сваки савѣт тѣе люди држао е он за зли и свагда е на нѣих подзрѣвао, да они имаю злоумишлѣне намѣре. Они, кои су се налазили у околини Карађорђа, ласкали су му; те е люде он слушао и држао их за свое приврженике. Ако би се хтѣло склонити Карађорђа на што му драго било, или га наговорити на какав корак, то е требало радити кроз кога му драго, само кои е имао уплива на нѣга, иначе се код нѣга ніе могло ништа учинити. Тако е радіо и Родофиникин, ослањајући се на капетана Чардаклию, кои е біо наклонѣн Русији, а искрен и предан своему народу, а любимац Карађорђа. Послѣ смрти капетана Чардаклие, Родо-

Финикин, да би сачувао свой уплив на србког вожда, наговори Јеромонаха Доситеа, да воспитава Карађорђевог сина, да се пресели са својем питомцем у њгову кућу. Таквијем начином, Карађорђе је за времена своег бавлења у Биограду долазио сваки дан Родофинику, да види своег сина. Те тако је имао Родофиникин прилику говорити на само са Карађорђем и давати му упутства. (Писмо Родоф. Прозоров. од 17. феб. 1808. год.)

Међу тим умножило се било незадовољство главара против Карађорђа. Многи Турци, послѣ освајања Биограда, ослањајући се на рјеч Срба, давали су некијема Србима на сахрану новце и скупоцѣне ствари. Многи од тје Турака били су послѣ тога убијени; а неки су примили хришћанску вѣру. Ови се населе у Биоград и почну искати свое новце и ствари; али кад то нијесу могли добити, обрате се врховном вожду. Њима пође за руком те склоне Карађорђа на то, кои изда заповјед, да им се све оно поврати, што су били дали Србима на оставу. Али се свега тога мало нашло; у зиму 1807. год. нађе се много тјех ствари код приватније люди, те ти то све отму силом люди, кои су служили код Младена, а то све извршавало се по заповједи Младеновой и њговог друга Милоя. Кривци су се одговарали тиме, да су све ствари одузете правилнијем начином, али као турска властитост. Они су знали, да се са Карађорђем

шалити неможе, а желили су задржати оно, што су уграбили, те они почну радити противу вожда. Користуюћи се примѣром строгости, кога е Карађорђе учинио над едниѣм главаром, незадовољници почну бунити варош. Младен са многиѣма члановима савѣта и са својѣм секретаром пође Родофиникину, да му каже, како е обште незадовољство против Карађорђа.

„До данашнѣга днева“, говораше Младен, „сви ми из реда (из любви мира и у надежди да ће на брзо бити промѣна, коју смо очекивали да изврши Русија) скривали смо неспособност Карађорђеву, да он не за старѣшину; али нас сад нагопи крайня нужда да прибѣгнемо к вама, па да вам обяснимо све и да вас молимо да нам дате савѣт.“

Иза тога поче он разказивати неправедне Карађорђеове поступке, непостоянство нѣговог характера, лаковѣрност и наклоност пиянству, злобу, коју е он подрањивао противу своју оних, кои су имали повѣреня у народу. Напоследак, Младен са осталиѣма, кои су шњиме дошли, рече, да су се они одважили наоружати се, сазвати народну скупштину, представити јој све вишеречено и закључити, каква средства да се предузму, да се уклони зло, кое може произићи за народ од Карађорђевог владаня. Више од три сата трајала е прѣпирка. Наипослѣ кад се већ Родофиникин обећао,

да све прима на себе и да ће све поправити, незадовољници се утишаю и разиђу се по својема кућама.

Сјутра дан донесе секретар савѣта писмо Родофиникину, кое е написао савѣт, да се од имена истог пошлѣ Карађорђу. У том писму излаже савѣт причине своег незадовољства и то оне исте, кое су биле представљене Родофиникину, и извѣштава, да е намислио сазвати све старѣшине народа и казати им, да се савѣт налази у таквом положаю, да не у стаю свршавати свое послове, па да моли, да би народ изабрао друге савѣтнике. Родофиникин савѣтовао им е, да нешилю писмо. — Я не емствуем — рече он — да кад прими Карађорђе писмо, да неће доћи са войском у Биоград и вас све потући.

Родофиникин пође сам у савѣт, састане се са многима савѣтницима, говорио е са свакием на по се, и напоследак убѣдио их е, да остану на миру и да се ослоне на њега. Иза тога посѣтио е Родофиникин Карађорђа, убѣђавао га е, да свое владанѣ поправи, да га удеси спрам данашњих околности, и да одклони по могућству све, што би могло раздражити главаре народске против себе, па да гледа, да не би мјеняо никако савѣт, кои е састављен вољом нѣговом и руског пуномоћника. Од Карађорђа пође Родофиникин кнезу Сими, приврженику Младена, кои е имао највише уплива

у Србији. Тако склонивши Родофиникин њих на своју страну, поврати се у Биоград, те позове к себи на обѣд сва она лица, која су састављала народни савѣт србски, ње их убѣди, да буду мирни.

О томе писао е Родофиникин князу Прозоровском: Я сам мислио, да е већ све свршено и радовао сам се, да су мои трудови имали успѣха; али ми е Карађорђе задао још веће бриге. Он се пјаним у своем селу неотесано изговоріо, рекавши својема, да е сад нужда трпѣти и слушати савѣте Родофиникина, али да ће доћи вриеме и згода и за њга, при којој савѣтник Младен и њгова дружина неће избѣћи удеса и среће, коју им он спрема. Те рјечи, кое е говорио својема услужниема людма, они су их разтрубили чак овамо, и утишани пламен разпалио се још жешће, но што е пріе біо.

Младен са својом дружином онет дође Родофиникину и каже му оне рјечи, кое е говорио Карађорђе, и каже му, да они нити имаю спасеня нити какве друге надежде, већ да предупредѣ Карађорђа у њговој злој намѣри. Родофиникин тражіо е, да му се даде времена, да се размисли, рачунајући да ће е тиѣм добити времена, а првом наоштрѣти пилу. Он предложи, да се близу Биограда населе бѣжавши Бугари, па под тиѣм видом пође он са свиѣма савѣтницима на уречено удесно мѣсто, кое е било два сата далеко од Биограда.

Тай план пође за руком: Родофиникин овјем протезанѣм уздржао є незадовольнике од буне; али они почну молити, да им допушти, да пошлю свое пуномоћнике врховном заповѣднику руске войске, и да му представе садашњи положай ствари у Србији. Родофиникин им предложи, да он напише писмо князу Прозоровском на основу њиховіе ріечи. (Писмо Родофиникина од 25. Апр. 1808. год.)

„Покровительство наймилостивіег Цара, кои є узео наше отечество под свою силну обрану, давало нам є радостну надежду, да ћемо видити унутрашњи положай Србіе у скором времену уређен, да ће се народ обрадовати и осигурати се, кое мудри закони и даю свакоме.

„Увѣраваня Вашег Сіятелства, кад су нам више пута саобштена била дѣйствителним штатским савѣтником Родофиникином, іош више подранђивала су у нама надежду. То нас є и принудило, да трпљиво сносимо свако зло, кое се међу нама угніездило, а произишло є од нашег незнаня па и од саміе околности. Ми видимо, да нам данашњи политични положай Европе смета, да іош неможемо за неко вріеме поставити наше биће на тврди основ. А исто тако видимо, да ће наше ћутанѣ при продужаваню примирія довести наше отечество до пропасти и то поради унутрашњег устројства. Ми сматрамо за свою дужност, вама као своему оцу и добротвору одкрити

наша срца и изложити на пространо истинити по-
ложай наших ствари.

„Карађорђе на брзо послѣ нашег устанка про-
тиву Турака са својом свирѣпошћу и крвожед-
ношћу, у прве свуд е био задао страх и ужас,
мало по мало почне он присвајати себи суд и раз-
мирице, а најпослѣ нас принуди, да га признамо
врховним вождом. Премда смо ми сви виђели нѣ-
гову савршену неспособност за то важно званіе;
али са друге стране знајући да е пріека нужда
имати точку сѣдиняваня и едну главу, нашли смо
за добро, утврдити га у тој власти, у надежди
да ће га са временом честолюбіе и слава попра-
вити и да ће се нѣгова свирѣпост и све зле па-
кости умалити и бити и ако неспособніем, дај
буди сносљивим главаром. Али нас е надежда
наша преварила. Овај чоек не само да е многе
честите у нашој средини налазеће се люде побіо
и то или својом руком, или кроз свое приврже-
нике, већ е разпростирао свою мржню противу
своју оне люде, кои су са својем јунаштвом и па-
мећу задобили били любав народа. Нико неможе
мирно живѣти у свому дому, већ се сваки мора
бојати ненадне напасти, убиства и грабљња иманя.
Само док опази и најмањѣ наше старанѣ, да оћемо
да заведемо у земљи ред, то се он одма стара,
да такве люде уклони. То е било причином, те
су сви трудови Родофиникина, тичући се реда и

управе наше, били узалудни и без успѣха, и не прилике, да би ми игда могли под управом данашнѣга врховног главара ишто предузети или учинити, што би послужило за срећу наше земљѣ.

„Он окружен будући таквиема людма, кои су најгорег владаня и кои немаю никакве наравствености, а он са својом лаковѣрношћу окреће се на свако зло, кое би било за ове неваљалце згодно, ер ти люди траже за себе користи ма оне од кое му драго руке биле. Не само ми, већ и сам народ осѣћа теготу тога лакоумія. Ово дана наћерао е он више од три иляде Срба у свое село, да му изсіеку велику гору, па да мѣсто те горе добіе ливаде и ораћу земљу, што е видіо и сам г. Родофиникин. Све ово дае нам лакше средство, да га са слогом народа збацимо; на такав начин и при извршаваню тога посла, произишла би међусобна борба; али уважавајући савѣте г. Родофиникина, кои су користни за нас и за наш народ, нећемо да угазимо у то; али ми чисто видимо, да се ми од те борбе избавити нећемо, ако Ваше Сіятелство милостиво неуђе у разматранѣ нашег положая, ер ми више на овај начин живити неможемо, ер сваки час чекамо, кад ће нам главе одлетити: ер неможе бити ништа светог у оног чоека, кои е дигао руку на оца и брата. Навикнут из малена живѣти по горама са себи равниема, он мало мисли за своју славу и за славу

народа, и све кад би он знао, да ће се опет повратити у свое пређашњѣ станѣ, то се он неће еустегнути од зала, ма она била каква му драго.

„Ми се несумњамо, да г. Родофиникин не све то јавио Вашему Сјательству, ер он у многиема приликама показао е своју любав србскоме народу, па и саму желю, да нас види срећниема; али опет држимо за необходимо представити и ово и молимо најпонижније и по други пут, да се вѣштіем начином уклони између нас данашњи наш вожд и да нам дате правила, по којима ћемо се управљати ми и народ.“

То е писмо подписао сав савѣт народа Србског и послато е князу Прозоровском заедно са проектом одговора, коег е написао Родофиникин. На том е остало, док ніесу главни непријатељи Карађорђа пали пред Родофиникином под видом страха, те су се заклели, да ће у свему слушати савѣте нѣгове. Ніе било тешко уклонити Карађорђа. Могло се позвати га на договор у Кралѣво, тијем пріе, што е он сам желіо, да се види са князем Прозоровским, а зато се и сам Карађорђе молио. Али е Карађорђе біо едни чоек, кои е могао бити врховнијем старѣшином у Србији. Негледајући на то, што е он біо свирѣц, напрасит и крвожедан, он е имао повѣреня у народу и то по томе, што се он уміо обходити са народом и схватити нѣгове потребе.

Имаюћи све то пред очима, княз Прозоровски не могао пристати да се збаци Карађорђе, тиешвише, што би свака промјна управе у Србији била убитачна при тадашњим околностима. Прозоровски у свом писму Родофиникину препоручује му, да представи савѣту важност и пужду руског покровителства за Србију и предлагао је, да се оцѣни царско добротинство. Он је молио, да се објасни Србима, какву је услугу учинила руска војска њима у прошлој 1807 год. кад се навала турска спремаола, да изтрјеби сав народ Србски. Објасњавао је и то, да од оног времена, од како је Русија закључила примирје са Турском, само његови старанѣм заустављено је нападањѣ Турака на Србе. Прозоровски молио је, да се незаборавља на очинско старанѣ, кое им покљаня цар Александер I. Колико је послато новаца и другје средства, да се народ прерани, а исто тако и при ратованю. Тиешвише са великом тугом срца, пише он, сваки безпристрастни судја увидиће, да се упропашћую сви трудови, бриге, пожртвованя и стараня, коя су учинѣна у њихову корист, и то све њиховом међусобном неслогом, па од кога? од старѣшина и управителя народа, кои би требали да служе другјема за примѣр. Он напомињѣ и познату латинску пословицу, да са слогом и мало напредује, а неслогом и велико пропада, а тако и стару причу о ломљѣню снопа и пруѣа.

„Видећи из писма Родофиникиног — пише Прозоровски Карађорђу (из Јаша од 13. Мая 1808.) — са каквом користи употребили су вриеме примирія юначки Срби, кое ви предводите, и я немогу, а да се нерадуем с вама заедно и да не похвалим велике трудове тога нама едновѣрног народа. Мени е врло мило, што е тай народ, послѣ толиког дуготрајућег ратованя и страдања могао доћи до тог, да може мирно обрађивати свое землѣ и обратити пажню на свое домаће устройство. Таква срећа, коя е учинѣна Србском народу покровительством нашег цара, само е почетак ваше будуће среће, кое нѣг. цар. вел. жели утврдити. И као што турско царство остае спокойним и чини ми се да жели свршити све мирнѣм начином, а не оружѣм, то я любећи вас искрено и будући сам душевно расположен Србском народу, налазим за нужно саобштити вам мой савѣт, кои се састои у томе, да ви непрестаете и далѣ користити се примирѣем, поради ячег утврђења нашег мира, и то мудрѣм и користнѣм владанѣм. Биоград, Смедерево, Шабац, Ужице и многа друга мѣста у Србији имаю тако срећни положай, да могу населити знатни брой жителя, кои ће бити народу од велике користи. Затим држим, да е врло нужно:

1. Дати слободу свакоем едновѣрном, да се може населити у Србию; да се ником незабраноу водити трговину, већ напротив онема, кои се оће

тіем заимати, давати сваку помоћ и обрану. По себи се разуміе, да врховно правителство има ту власт, забранѣвати увоз и извоз ствари, кое му се виде да су, за први случај, нужне, а за други, да су безкористне за земљу.

2. Срби, кои су поднели толике муке и неволѣ, док су се избавили од своје притѣснителя, треба да су данас сигурни са животом и са иманѣм, а исто тако и сваки едновѣрни, кои се насели у Србию. Затим врло е нужно узети за правило то, да се не може никоме одузети живот нити иманѣ без рѣшенія врховног правителства, кое е народ изабрао, али и такво рѣшеніе да се не извршуе, док га ви не потврдите. Овако е правило у свиема просвіештеніема државама и признато е у свиема вѣковима првіем подизанѣм среће народа; ер без тог тежак не може да обрађуе земљу, нити занатлія да упражнява свой занат, нити може напредовати трговац у својој радњи, нити войник боривши се за свой завичай може имати одмора, и тако никаква радня не може напредовати. Ви ћете наћи у мудріема законима рускіе владалаца, под којима толико вѣкова процвѣтава царство, да им е ово прво правило било: Без суда да се нико неказни. Ко би против овог преступио, био он ма каквог званія, навући ће на себе гнѣв наймилостивіег покровителя Србіе, а и Ви га морате сматрати за највећег непријателя обштег мира и као

таквог треба га предати суду и казнити најстрожіе.

3. Како за Ваше издржаванѣ као врховног вожда Србіе, тако исто и за издржаванѣ врховног савѣта и старѣшина, кои се налазе у јавној служби отечества, треба учинити све онако, што изискуе обшта среѣа, и ја немогу никако мислити, да би то било теретно за Србію, која е, осим данка, издржавала неколико паша са њиховом многобројном свитом и множином Турака, кои су били разштркани по свој Србији; дакле треба да се доведе у ред и да се све расположи паметним начином.

4. Допуштено е било штатском савѣтнику, да нађе вѣштог лѣкара, што е он и учинио, и примлѣн е у руску службу, па да остане код њѣга у Биограду, и ја препоручуем, да би се користили овим лѣкаром, па да би он привіло оспице (богинѣ) и тиѣм начином да избави народ од нагле смрти, од кое исти народ страда и пропада, т. е. од те болести. (У почетку 1808. год. био е у Србији велики помор од оспица и та се зараза ширила све више и више зато, што ніе било лѣкара, осим неколико брѣяча Турака, кои су болестніема Србима више шкодили него ли помагали.)

До мене су дошли гласови, да су се появили неки люди са зліема намѣрама, кои мѣсто да се стараю, да сачуваю среѣу Србіе, иду на то, да е

упропасте са оговаранѣм старѣшина и разтублюю неке пугте надежде. Я сам вас дужан предупредити, да ете ви као врховни вожд народа обвезани, да уклоните све подобне зле покушае, кои се клоне само на пропаст народа. Ако ли се пак остане при том злу, онда ће народ србски изгубити царско покровителство и тад е пропаст Србіе извѣстна.“

Тай и такав савѣт имао е те послѣдице, да е међу Карађорђем, савѣтом и главарима остала за неко вриеме привидна слога. Тишина се продужавала, али не за дуго. Младен настави своя бушеня против Карађорђа и пође му за руком, те е кретао са народним савѣтом како е сам хтѣо, и учини се тако самовластним, да и саме оне заповѣди, кое е давао вожд савѣту, ніе давао да се изврше, већ напротив радіо е са свим противно. Мржня нѣгова против Карађорђа била е тако велика, да е и при разговору са Родофиникином одкрито говорио о својој *рѣшишелној намѣри*, да ће он убити Карађорђа и тиѣм предупредити *као неку злу намѣру*. Разніо се біо глас, да су шиљани неки люди из Србіе у Земун и тамо тражили, да купе отров. Такво гадно, али жалосно станѣ продужавало се кроз сву 1808. годину.

„Послѣ нашег растанка с вама — пише савѣт Родофиникину (од 3. окт. 1808.) — ми смо се међу собом разговарали, и што више разсма-

трамо наш унутрашњи положай, тиѣм више долазимо до увѣрѣня, да овако остати неможе. Треба да ви представите вишему мѣсту, да се даде брза и нужна помоћ, коіом би се прекратило и изтрибило зло, ер ипаче све ће пропасти. Ми нећемо да вам о томе више пишемо: Ви све знате као и ми, а можете и више знати него ми, од шта може произићи наша неизбѣжна несрећа, а знате и то, какав е ліек нуждан зато. За Бога, ако нас любите, као што сте нам се свагда показивали, чините како вас Бог учи, само не губите времена.“

При таквиѣма одношаима између Русіе и Србіе, Бесарія и Француска позорљиво су пазиле кроз свое агенте, како теку ербске ствари. Истина, да су њихова бушѣња остала без сваки послѣдица, али ніесу остала без значѣня и представљаю много любопитнога.

Јануара мѣсеца 1808. год. Карађорђе по савѣту некіе своіе удворица, одважи се да напише писмо надвойводи Карлу. Он благодари за милост и заштиту, кою као да су Срби имали од Бесаріе, он моли, да се та заштита продужи, обећавајући, да ће Срби зато остати добрим пріятельима, говорећи далѣ, да су Срби оскудни са прахом, оловом, зрнима и другіѣм ратніѣма потребама, па моли, да му се даде то за новце, наводећи, да и ако е Русія послала праха и олова, па послала

би и још; али даљина и тешкоћа саобраштај чини то немогућем.

То пиемо, пре но што ће се опремити, посла Карађорђе по Доситеју и по свом секретару, да се прочита Родофиникину. Он од ове дозна, да су га на тај одношај са Бесаријом склонили земунски трговци: Милош и Драгутин и неки главари, кои су њихови пријатељи, и то све из личне користи.

То је онај исти Милош, кои је дошао из Земуне у Србију са полковником Маркизом Паулучи, коег је руски двор послао да прегледа краеве и границе Србије, па је тај Милош јавио главарима, као да је дошла штафета из Беча, којом се наређује, да се увати француски шпион Паулучи, кои се назива руским полковником и носи са собом много новаца. Милош је свѣтовао Србима, да га убију, и то би се и догодило, да није едан главар рекао: „Та ето руска војска није далеко од нас, па пошљимо га тамо, па ћемо дознати, да ли је Паулучија одиста руски поданик.“ Намѣра Милоша трговца била је та, да навуче гњѣв Руса против Срба, те би кроз то настала буна и неред у Србији, па би он тад могао са неписменим и одвећ простијема, а уз то и лакомим на новац главарима извршити своје намѣре и обогатити се на рачун несреће народа србског. — (Арх. воен. топ. 2. Н. 23306 шкап. 213 полк. 3.) Родофиникин доказивао је Доситеју и се-

кретару, да ћесарски двор неможе снабдѣти Србе с ничим, и то поради строгаг неутралитета, коег они извршую, па и по томе, што они не желе, да се Србія оснажи, ер тад би сви Срби, кои живу у Ћесаріи, прешли к своіой браћи, и Ћесарія изгубила би много своіе поданика. Говорио е и то, да Србима ніе нужде молити за оно што траже, будући су они све примили од Русіе, па ако узтреба, послаће им се іош; да Карађорђе неће никад добити одговора од надвойводе Карла, ер му Милош неће ни предати то писмо; а може бити тай Милош доћи ће опет кроз двіе нећелѣ са многим ласкавим и пріятельским увѣраваньма, под именовом, као да га е послао надвойвода Карл, и рећи ће: Нѣгово Височество желило би одговорити на писмо; али томе смета политични положай, но међу тим заповѣдио е, да се прода испод руке праха, зрна и бомби, кое ће речени Милош одиста и доіети, ер е познато и самом Карађорђу, да су трговци из Земуна нудили да вам продаду до 10000 фунти праха и спрам тога зрна и бомби, кое е ћесарска власт продала зато, што е проміенила калибар своіема лубардама. Непазећи на све те доказе и сва убѣђаваня, писмо се преда Милошу.

Желећи знати княз Прозоровски, какве су намѣре ћесарског двора, те напише о томе руском посланику у Бечу, князу Курякину, од коег добије одговор, да су одиста трговци Милош и Дра-

гутин долазили у Беч и виђали се са надвойводом Карлом. Премда су они били врло милостиво примљени, али ћесарски двор поради строгог неутралитета одказао е Србима да им за новце не може дати праха, олова, зрна и остале ратне потреба, а допуштио е само извоз ране и сукна, али и то под тијем уговором, да се све то тайно чини. По тадашњим политичним околностима, бояло се ћесарско министарство, ступити у јавне одношае са Србима, и било е готово примити их под своју заштиту и старало се свакијем начином да постигне своју намјру.

18. Марта дође Карађорђе Родофиникину и каже му, да су Ђесаровци често изјављивали желю, да се разговоре са старѣшинама, и да ће сад сам фелдмаршаллајтнант Симбшен доћи из Варадина, да се види и разговори са србским вождом — да ли он на то пристае? Предполагајући — говораше Карађорђе — да желя Ђесароваца видити се шњи-ме нема друге причине, него то, што су Срби забранили продавати Ђесаровцима марву и дрва, и да се он склоніо ићи на састанак, надајући се да ће израдити слободни увоз ране у Србию. Састанак е био 23. Марта. Симбшен начне говорити Карађорђу о великим милостима, кое е ћесарски двор учиніо Србима, што е допуштио, да се Србима продае прах, олово, оружје, лубарде и ране, и то у само вриеме устанка, кад им е најтеже било.

Давао је надежду Карађорђу, да су Срби и сад у милости код ћесарског двора, да е готов помоћи им у свима нуждама, ма оне биле какве му драго, *ако Срби обећаю, да ће биши вѣрни само ћесарском дому.* И у таквом случаю послаће вам се за обучаванѣ солдати и офицери и узаймиће вам се новаца онолико, колико заиште вожд. Барон Симбшен дода, да се Срби узалуду уздаю у Русію, ер ако и у напредак остану при досаданѣму, то ће одиета бити покорени. (Од 26. Марта).

Ви ћете добити све и то не само ствари, већ и новце — говораше Симбшен Карађорђу — ишти што оћеш, само нам буди ти другом и пријетелѣм, не признај никог другога осим нас. Ми смо ваши најближи сусѣди и можемо свагда и у свачему помоћи, а Москову невѣрујте: Нѣгова е земля предалека, и он може отуд отићи, а ви ћете остати сами и пропасти. Сад е руска војска у Молдави, а до мало времена врати ће се опет у своју земљу. Ви сте виђели, да се тако већ едном догодило: Руси су били у Србији, а затим су вас оставили и отишли у Влашку. На нѣихово пријателство са Француском не уздајте се ни мало. Та е дружба сновидна. — „Добро — одговори Карађође — благодарим свой господи нѣмачкой, я сам шњима біо свагда задоволян, али сад не треbam ништа, а кад ми што узтреба, купићу за новце.“

За тим упита Симбшен: А зашто живи код вас у Биограду руски ђенерал? какве уредбе заводи он код вас? и што он чини?

— Не ради ништа — одговори Карађорђе — а не знам зашто живи код нас, ер я се немеђем у нђгове послове.

— Да ли сте ви примали праха и лубарада од Русіе?

— Онда, кад се с нама састала била руска войска, добили смо 50 буради праха, 10 лубарада и на сваку по 1000 зрна.

Тіем се сврши разговор. Симбшен звао е Карађорђа да дође у Варадин к нђму, ако би му била каква потреба, да се шњиме разговори, обеђавајући му, да га у Карантину неће задржати. (Од 26. Марта.)

На брзо затіем дође писмо Карађорђу из Земуна од познатог трговца Милоша, у коем явля, да су ћесаровци готови, дати Србима све, што треба за одуциранђ против непријателя, а да ће дати и ране за народ и да су готови учинити Србима сваку услугу. Али како е ћесарски двор пристао узети Србе под покровителство и ође да буде нђиховіем бранителђм, то треба — каже се у том писму — да се ви од ваше стране обвежете, како ви од иста тако мислите и исти двор почитујете.“ Још се старао Милош, да убђди Карађорђа ко ористи и крайнђой нужди Срба да имаду по-

кривителство ћесарско, молио е, да му да какво гођ емство или доказ, како од иста желе Срби предати се у руке ћесаріе, да би они могли имати шврду вѣру, како сте ви накали биши вѣчни и вѣрни поданици, и да ће Срби слѣдовати нѣном упутству, кое е нужно поради успѣха нѣиховіе намѣра и да се избаве од своіе дуговременіе притѣснителя. Милош е тражио у Карађорђа, да му што пріе на то писмо одговѣри, и да пише самом Симбшену, па да га моли да се састану и да назначи мѣсто и вриеме, да се разговори са ћесарскіем ђенералом. Неупушти из руку ово дѣло — пише Милош — и помисли, да сав народ зависи од тебе, а ти сад можеш учинити све што оћеш. Промисли, какав најважніи аманат можеш дати, и одговори ми што пріе, што мислиш и чему си се домилио. (Од 13. Априла 1808.)

По савѣту Родофиникина, одговори Карађорђе Милошу, да се он чуди садржаю писма нѣговог и неможе да вѣруе, да е оно написано по налогу ћесарског правителства, ер иначе писао би му сам заповіедајући ђенерал. Два дана доцніе, почем е одговор біо дошао, дође писмо од фелдмаршаллейтнанта Симбшена.

„Милош Урошевић — пише он — саобштио ми е писмо, кое си му ти ^{17/}₂₉ Априла писао. Из истог писма видим, да се ти чудиш, што ти ја сам ніесам писао. Ја сам то учиніо зато, што си ми

ти при нашем састанку рекао, да ти све важніе ствари достављам преко Милоша. Ти си ми тад сам рекао, да ћеш доћи у Земун или у Варадин да свршимо наш разговор. С друге пак стране, ја ніесам хтѣо, повѣравати најважніе дѣло арти, ер има тако любопитніе люди, кои би ради знати, о чему ја и ти говоримо, па да сазнаду тайну у писму, од кое зависи срећа свега народа. Сумњам се да и оно писмо, кое ти е писао Милош, ніе ће гођ на путу распечаћено. Видим, да желиш имати писмо управо од мене, а ја ти велим, да све оно, што ти е Милош писао, да е света истина, и да ја као истинити твой пріятель и свега србског народа, готов сам увѣрити тебе о високој наклоности и милости моего цара. Ја ти остављам на вољу, да дођеш к мени у Варадин заедно са твоіем людама, кое оћеш ти да узмеш са собом, а у Карантину нећете бити задржани, или, ако пак оћеш, да се састанеш са мном на другом мѣсту мое границе, па да се разговоримо и утврдимо са свіем наш посао тако, да буде и за тебе и за сав јуначки народ србски срећно, славно, поштено и на обште задовољство.“ (Писмо из Варадина од 22. Априла (4. Мая) 1808.)

Владанѣ Ѣесарског двора у овом шуровану са Србима показивало е све то јеніе, да су Ѣесаровци имали тврду надежду, да ће без пушкومت, без сваке жртве добити власт над србскіем

народом. Живља преписка бивша међу бароном Симбшеном и Карађорђем дала є повода ћесаровцима, да навале са својем бушенѣм и употребљавали су свакојка средства да постигну своју цѣль. Прелазећи трговци из Земуна на србску страну, старали су се, да улію неповѣренѣ Срба спреам Руса, а особито против Родофиникина. По наредбама бечког двора, час є извоз из ћесаріе біо отворен, час затворен, и тиєм су хтѣли показати Србима важност, како є од потребе да буду у слози са ћесаровцима.

Барон Симбшен тражіо є састанак са Карађорђем; овај му є одговарао, да он неможе приєдесетине дана и то зато, што се сад налази далеко од свое куће. У исто вриєме молио є Карађоре Родофиникина, да разсуди молбу барона Симбшена, и молио га, да га свѣтує, шта да чини у таквом случаю. Знајући Родофиник характер вожда србског, да се лако скланя на свакојка убѣђаваня, нашао є за најболѣ одговорити га од састанка. Рієшено є било, да се пошлѣ Секретар Карађорђево Стево и савѣтник Младен. Карађорђе сам дао є написати упутство, коієм их опуномоћава, шта да одговараю: ако ћесаровци желе бити у приятељству са Србима, то да су Срби готови то примити и дати како нѣма од себе, тако и примити од нѣх писмено ємство; али, ако бечки двор мисли завладати Србію, то народ под ника-

квим предлогом без крвопролића пристати неће бити ичѐма поданицима. „Са Нѣмцима ми се само држи-мо на политику — писао е Карађорђе Родофиникину — да можемо од њих добити потребите ствари.“

Бесаровци са своѐма сплеткама чинили су много немира руском правителству. Княз Прозоровски писао е неколико пута Родофиникину, молећи га, да се стара па да запрѐчи бушења ђесароваца.

8. Мая дође у Земун надвойвода Лудвик, а у тај исти дан, главари Милое и Живковић узевши с собом неколико ратника прѐђу на ону страну, да поздраве принца са срећним доласком у сусѣдну варош Србѐе. Они су били примљени доста ласкаво. У вече истог дана пошлѣ барон Симбшен у Биоград своег чоека, те моли секретара Стеву и Младена, као пуномоћнике Карађорђа, да сјутрадан дођу у Земун. Они пођу и буду представљени принцу, који се ограничио са поздравним рѐчима, неупуштајући се ни у какве подробности са договорачима. Али барон Симбшен яви, да су за договоре опуномоћени са ђесарске стране: Земунски заповѣдник подполковник Перш, градоначелник Ацић и трговац Милош. 10. Мая пође надвойвода из Земуна, а тај исти дан прѐђу на Србску страну земунски градоначелник и Милош. Они се састану са Младеном и са Стевом и настоявали су да склоне ове, да напишу молбу ђесару

бечком, у којој да кажу, да се они предају под његову заштиту, да моле, да им пошлѣ надвойводу Карла, да им буде вождом, да им пошлѣ лубарада и осталіе ратніе потреба, а и новаца, колико они желе, будући им се све то одрећи неће. Бесарски пуномоћници увѣравали су србске, да ће Младен добити наслов грофа, а Стево барона, Карађорђе княза и фелтмарешіяла; остали пак главари сходно њиховом достоинству награде. Србски пуномоћници одговоре, да они немогу ништа писати, зато, што су они позвали на договор барона Симбшена, и што тако треба чекати писмене предлоге бечарског правителства.

12. Мая пођу Младен и Стево на позив Бесароваца на Саву, ње су их очекивали четворица бечарски пуномоћника. Ту, послѣ дуже препирке, кажу им, да им на писмено неће ништа дати, а да Срби морају молити бечарског, да их узме под свое покровителство; осим личніе, да ће добити и друге награде, остаће им све оно, што сад добију, уживаће она иста права, која *уживаю Срби живећи у Бесарији*. „Цар ће — говораху бечарски агенти — послати за вашу обрану войску, поправиће Србске градове, и снабдѣће их са свема потребама, ер какви су данас, ніесу у станю одупрети се Турцима, кои се спремају да напану на Србию са своју страна.“ Србски пуномоћници одговорише, да се они ніесу плашили Турака ни онда, кад су сами били, а

сад се још мањ плаше, кад се налазе под заштитом руске војске; за остале пак ствари, молили су они, да им се остави времена, док чују како о том мисли Карађорђе и остали главари. Они навалично нису хтели дати одсјечни одговор зато, што су гледали да протегну време, да могу кушити ране од Ћесароваца. Бесарски пуномоћници непристају на отезање времена, говорећи, да е време скупо, и да не треба губити ни једног часа, а затим су навалјивали, да се на том састанку напише и подпише молба; али видећи да не могу на то склонити србске пуномоћнике, даду им рока до неђељ 17 Мая.

Бушениа Ћесароваца била су узнемирила многе србске главаре, налазећи, да су предлози Ћесароваца приеварни. У то време дође глас, да се Ћесарска војска прикупља у околини Земунa, и да е већ те војске било на скупу до 20,000 и да су на многиема мјестима на Сави почели правити покретне мостове. Сазнавши Карађорђе за кретање те војске, која е дошла била само на маневру, узнемирило га јакo, те одма пошлѣ на све стране, да се народ прикупља са оружјем. Све се било узјуборило по Србији. Удаљени главари од Биограда били су се поплашили од тог гласа, те дотрче из различне краева Карађорђу. Свађе и неслоге заборава се. При таквиема склоностима пошлѣ се писмо од народног савѣта Симбшену. То

писмо напише Родофиникин, кои се знао вѣштіем начином користовати таквiем положаем, и преда га Караѣорѣу и савѣту на подпис.

Недавнашњи появљени догађаи — пише савѣт — без сумњѣ би ће познати Вашему Превосходителству, какве су нас причине побудиле, да устанемо против непријатеља чоечества, кои су нас тако дуго угњѣтавали. Познат вам е и успѣх наш, кои е привукао под нашу заставу, осим свиох жигеля Србије, и знатни брой иностранца. Побѣдоносна войска Нѣг. Величества Александра I. господара и цара руског, коя по праву рата ушавши у Молдаву и Влашку, узе нас као едновѣрне и едноплемене под свою силну заштиту. Наймилостивіи Господар, цар руски, у знак свое превисоке милости, послао нам е на нашу молбу, наставника у лицу Нѣг. Прев. дѣйст. шт. савѣтника Родофиникина. За тиѣм начну се договори у Паризу између Русіе и порте отоманске са посредованіѣм цара и краля Наполеона I. Ми смо са пуном вѣром оставили рѣшеніѣ наше судбе овиѣма великиѣма владоцима и ми смо о томе писали блистателной Порти.

Ни дух завоеваня, вѣти друге какве мисли руководише наше умове; наша е желя ограничена: обезбѣдити себе и наше иманіѣ, живити под мудрим и благодетним законима и утврдити наше политично биѣе емством нашег наймилостивіег

покровителя Александра I. и цара и краля Наполеона I. На то су управљѣне све наше мисли, и само у томе састое се све наше желѣ.

Обяснивши таквѣм начином наш положай, обраћамо се сад к правѣм догађајма.

За вриеме нашег устанка, ми смо се свакојко старали да сачувамо високу милост и наклоност Нѣг. велич. цара и краля, нашег наймилостивѣег господара, недавајући нигда ни найманѣг повода, да негодуе на нас.

Кад ме Ваше Прев. звало на састанак и договор, я сам вам све то исто повторіо, а иза тог опет сте изволили звати ме на састанак. Будући сам біо у послу поради нападања на Дрини, то сам опуномоћіо за тай састанак моег секретара Стевана Ђетића и савѣтника Младена, мислећи, да се тай састанак тиче пограничнѣ и трговачкѣ послова; али из разговора Вашіе пуномоћника, о којема сте ми писали, о чем су ми мой Секретар и савѣтник Младен саобштили, да се Ваша желя састои у томе, да би ми написали молбу Нѣг. Бесарском Величеству, нашему наймилостивѣему господару, и да би том молбом предали Србію под нѣгову врховну власт и да се уведе у наше градове Бесарска войска.

Такав предлог, учинѣни од стране Вашіе пуномоћника, удивіо нас е све яко; ер, у прве, ни ми, ни народ Србски; кои е проліо свою крв за

свое избавленѣ, не може на то пристати, а то нам и наше болѣ уреѣено станѣ недопушта, да се вама предамо. Та све да ми и пристанемо, опет то наше пристаиѣ не би имало никакве важности по томе, што то не би потврдили велики владоци Руски и Француски, у коих рукама налази се наша судбина.

Ми хитимо о том извѣстити Ваше Превосх. и несумнямо се ни найманѣ, да предлози ваших пуномоћника несу учинѣни по вашој вољи, нити по заповіеди Бесарског двора, веѣ само из њихове усердности к своему Цару, надајући се, да ће тиме угодити Нѣг. Величеству. Ми остаемо са свиѣм мирни, да наш одговор неће бити противан Вашему Прев. и да нећете престати нас любити као и прие и бити заступником код високог вашег двора, да би се ми могли и у будуће користовати милошћу и наклоношћу; а ми ће мо употребити све свое старанѣ, да се покажемо још више достојниѣма.
(Од 18 Мая 1808.)

У одговору на то писмо било е само толико речено, да су Срѣи сами молили за покровителство Бесарског двора.

На питаиѣ руског правителства о поступку Бесарски агента, бечки двор одговоріо е са одрицаиѣм и за доказ свое наклоности Срѣима и да ту нема никаквіѣ корнетніѣ видова, допуштао е опет по свој граници да се тргуе и да биваю свака сношеня са Срѣима. Бечки двор одрицајући се од своих намѣра,

старао се да свали сву кривицу на Земунског градоначелника, који е својем немарніем владанјем дао повода подозреваню. (Из писма грофа Румянцова князу Прозоровском од 19 Юнія 1808.) Међу тим Србски Савѣт добие писмо од Милоша. Из тог писма видило се, да Ђесаровци настое разпространити глас, као да Срби оће да убию Милоша при првом нјговом доласку у Биоград, и тобоже да е Родофиникин обећао 1000 дуката ономе, који му донесе главу земунског градоначелника. Да би се одклонили подобни гласови, Родофиникин сам пође (инкогнито) у Земун под именом да купуе што му треба, па отиде тамошнјму заповѣднику. Полковник Перш рече, да е такве гласове од ниста и он чуо.....

Немогавши бечки двор дочепати се своје намјра, привати се другог лукавства, кое не приличи пріятельском другованю, какво е онда, ако не иначе, а оно по спољашности постояло између Ђесаріе и Русіе. Княз Прозоровски біо е наредіо, да би се установе о повраћаню Ђесарски бѣгунаца извршавале и у Влашкој и у Молдави, ђе е руска војска била. Али будући е било споменуто у писму Србског савѣта, да се Србія налази под покровителством Русіе, то Ђесаровци заишту, да и Срби испуњаваю те услове, који су заключени између Ђесарског и Руског двора. Срби се одкажу од тог зактеваня, говорећи, да они незнаду ни за

едног бѣгунца Бесарске войске, и да тай уговор о повраћаню бѣгунаца неможе се простирати на Србию. „Уобште — пише Прозоровски Румянцову — я налазим тай поступак Бесароваца гадним и њихову хитрину срамотном и я немогу другчіе мислити већ да се намѣра Бесарског министарства састои у томе, да нас завади са Турцима или може бити са Французима. Може бити и то, да они с тѣм и другіем траже, да њих раздраже противу нас, па може бити говоре, да ми мислимо задржати Србию за себе, или још што више. Биваю опака толкованя о том, што се данас налази Србија под руском заштитом против угњѣтавајућег непријатеља и да ће се Србија учинити руском провинціом, и кад се већ Србија налази под обштим правилама остале рускіе области, то е онда доста и нетреба другіе потврђења зато.“ (Од 4 Јулія.)

Предполаганя Прозоровског била су истинита, што се доцнѣ и освѣдочило да е тако.

Княз Прозоровски почне своя договараня са Турцима и без Наполеоновог посредованя, и тим в желію, да већ едном доведе у ред станѣ Србіе, но зато позове Родофиникина да му помогне обяснити нужде и потребе народа Србског.

Дуговремено Ваше бавленѣ на тим странама — пише Прозоровски — искуство, познаванѣ землѣ и потребе народа, руководиће вас и знаћете, да се висока царска воля састои у томе, да би Срби

били избавлѣни на вѣки од турског ярма, и да би они, имаюћи свое рођено правителство, остали под руским покровителством, кое ће бити за њих емство, да се пази, да порта своју обвезност испуни. И тако кад саставите ваше примѣтбе, треба да обратите помню не само на унутрашнѣ станѣ Србіе, већ и на оне предмете, кои су необходимо нужни за наше интересе за сваки случај, кои би се появили могао; а исто тако и на политичне одношае са пограничним Бесарским провинціјама.

„Земљописни положај Србіе — пише Прозоровски у другом своем писму Родофизикину — која се налази на десној обали рѣке Дунава, недопушта нам, да присаединимо Србију руској држави. Јасно обећано царевом покровителством народу Србском, а и свагдашња жива приврженост истога народа к Русији, која је за корист нашег отечества, треба да се сачува и на будуће вриеме, не само код едних Срба, већ и код осталих хришћанских народа, живећих у Турској, па да се тијем сачува и наш утицај код Порте, да можемо све изградити што је нужно за Србе, а исто тако и за онди Србіе, кои су досад били у Турским рукама, па тако да добију своја одвојена права, преимућства и правителство. Најпослѣ нека буду и обвезани плаћати неки данак порти, ако се тај не би могао мимоићи; али порта не треба да се меше

у унутрашню управу Србіе, те би се могао у сагласію народног ербеког савѣта и чиновника назначених његовим царским величеством, као великим покровителѣм овог края, саставити устав; али зато треба времена, да би тај устав могао одговарати политичним околностима и сусѣдним државама, а исто тако стању, духу и развитку народа.“

У Србіи е непрестано трајала узрујаност и неслога међу главарима, тако да се Родофиникин ніе више могао уздати у помоћ народног савѣта, у kojem е по пређашњем господаріо Младен са своіом дружином. Они главари, кои су били руковођени Младеном, незнајући каква су слѣдства договора, тражили су, да се шиліо пуномоћници не само у Петроград, већ и у Париз, же су с почетка били договори мира, са намѣром, као што говораше Младен, *да сазнаду шта чине цари и какве су им намѣре.*

За те люде — вели Родофиникин у своем писму — могу се повторити ріечи Исуса Христа о юдама: *Опрости им Господи; не вѣдјашъ бо чшо творяшъ.* Самопоузданѣ ербекије главара, ослањајући се на то, да е сав народ у Бесаріи готов на први позив овдашњи Срба устати, долазило е до тог, те су мислили, да ніе ни мало тешко покорити сву Турску царевину своіем оружјем. Мало по мало — пише Родофиникин, напаяли су се овіем мислима,

те су се главари од иста учинили паниема. Грабљивѣ их е учинило богатіема, кое су они чинили и чине, што им управо чини пріятни живот. Карађорђе има порока, кои доликую нѣговом пређашиѣм занату, као што е то свойствено оніема народима, кои живу под Турским, деспотичним и угњѣтавајућіем ярмом: овај боећи се главара, подговара свое себи подчинѣне, и главар боећи се опет од нѣга, други опет тражећи да се дочепа врховне власти, бива окружен крѣпаліама, руже га на све стране, и траже да га лише народског повереня.

Мучно се било поуздати на Карађорђа, ер он ѣ се први противити, да се уведе редовна управа, али не зато, што он такву не жели, већ зато, што незна, и по својој лаковѣрности подаѣ се он као и пріе свакояким невалялим савѣтима Бесарски Срба, кои шнѣим имаю посла. Мени се чини, да неби било тешко поправити га у многом; али зато требало би га послати у главни стан руски, ѣ да остане два-три мѣсеца дана: он би тад био са свіем други чоек. За вріеме нѣговог одсуства, требало би одма оѣе започети унутрашнѣ устройство, али тако, да би он послѣ своег повратка нашао све готово. Сина нѣговог, вели Родофиникин, кои живи код мене, требало би га послати на аманат у Русію, под тим именов, да се тамо учи. Карађорђе пристао би драговольно на то.

ер сам га ја давно склоніо на то (осим тога, предлагао е Родофиникин, да се пошлѣ шестеро или осмеро дѣце у Русію на науке, и то првіе ербскіе войвода). Затіемъ нужно било би, ако не на свагда, а оно на дуже врѣме уклонити Младена и Милоя из Србіе, на кое су сви главари помрзѣли, и кои ће свагда штетити оно, што ми чинимо. Онда би се, што се тиче, овог края, може бити и испунила воля Нѣговог Величества. Народ, кои е искрено привржен Русіи, осѣти ће сву ону благодет, коя му се чини и уплив руски сачува ће се за свагда у нѣиховом срцу. (Писмо Родофиникина од 2 Ноембра 1808 год.)

Поради устројства Србіе, Родофиникин написао е то обашка у едной записки, коју е послао Князу Прозоровскому, а овај са својема примѣтбама представіо е цару Александру. (Важна ова записка штампана е у Руском Вѣстнику 1863 г. Нр. 8.) У тој записки било е предложено, да се простре Србска граница до ріеке Тимока, господаром Србіе да се постави наслѣдствени Княз, ер би се тиме одузела могућност честіема завѣрама против живота княза у таковой земљи, ће се по ріечима Родофиникина броило маліем гріехом убити чоека. — Далѣ било е предлагано, да се устрои савѣт на начин руског сената, у коем да председава сам княз, а за друго лице мислило се поставити руског конзула или агента. Са поставлянѣм руског

агента у савѣт мислило се то, да се ограничи самовластност и самог княза, и да га узтеже од оне поступака, кои су противни користима Русије. Цар руски одобрио е те мисли, али желећи, да сачува повѣренѣ Србског народа, држао е да е много паметније, да не би руски агент засѣдавао у Србском савѣту. Цар е желіо, да би руски агент имао такву власт, која би била основана на узаймном повѣреню, а да уклони све оно, што би могло врѣћати понос народни, кои се из *нишша преиородіо*, или што би могло обратити мржњу сусѣдни држава. (Граф Салтиков Прозоровском од 8 Дек. 1808.)

У осталом пак цар е пристао да се Карађорђе позове у главни квартир руске войске, да се пошлѣ Карађорђев син и главарска дѣца на науке у Петроград, и да се удали из Србије Младен и Милое, али под тим уговором, да то све буде учинѣно од добре волѣ или управо, да на то пристане Карађорђе и остали главари, „да не би они имали ни најманѣг повода приписивати то мѣрама предосторожности или каквог страха од њих, већ да увиде у томе старанѣ за добронарода Србског и знак особите царске милости србским главарима.“

Причине, по којима е нужно било позвати Карађорђа у главну квартиру, биле су те, тако пише Салтиков, што ће Карађорђе сметати да се заведе устројство у Србији, и зато он мисли, да би за

времена нѣговог одсуства требало одма почети унутрашнѣ преобразованѣ тако, да би он по своем повратку у Србию нашао све готово. Знало се, да се Караѣорѣ не би склоніо, да се заведе нови ред, и то или по незнаню, или по наговараню, или по каквѣем другіема причинама, али е требало све то учинити и против нѣгове волѣ, ер би се све то клонило к самом нѣговом узвишаваню. Да узмемо и то, да ће све испасти по нашој желји, необзирајући се на никакве препоне, зар не би то било противно главніема правилама: *да се сачува повѣренѣ Србског народа*, и зар не би то прешло у систему *дѣйствителне власши*, која бива незгодном поради физичног положая граница? Осим тога, кад и нема доволно надежде, да ће се успѣти у овом покушаю и да ће се моћи постићи она цѣль, која се жели, а зар се неби дао повод Србскіем главарима да реку: Срби су при свему нереду свое управе одржали се своіом собственом снагом против Турака и задобили за себе неку независност. А какве би послѣдице биле за нѣих од те нове управе — то се пезна, и по томе здрави разум иште, да им се остави на волю, пак нек се они сами сложе на свако свое ново устройство, и то не иначе, већ по нѣиховом добровољном убѣђеню и како е за нѣих најпробитачніе.

Сваке године 26 Ноемвра славіо е Караѣорѣ дан светог Климента, и на тай дан обично су до-

лазили скоро сви главари у нѣгово село Тополу. Младен е изабрао био тай дан да изврши свое зло намѣре против Карађорђа. Он е проміенио свой план, те се сад усиљавао да наоружа самог Карађорђа против Карађорђа, т. е. мислио е поћерати га, да учини какву гођ будалаштину, која би могла подстаћи руско правителство против Карађорђа.

Младен подговори Юговића (кои е био 1807 год. као пуномоћник Србског народа у главној квартири, кад су се чинили договори, да Срби добију примиріе, и тим случаем имао е прилику виђати се са князом Прозоровским) да заедно раде у том послу. Младен е био бистар и хитар, али као невалялог и немарног, уклони га Карађорђе из савѣта. Младен склонивши Юговића на своју страну, даруе му едну кућу, те по тад Юговић био е готов све чинити што Младен оће. Младен са својом дружином почну наговарати Карађорђа, да е пріека нужда послати у Петроград пуномоћника, кои би могао изближе сазнати намѣре Русіе, и да се униште сплетке непријателя Србіе, и тако по нѣховом мињію, Бесаровци и Турци неће жалити миліоне изтрошити, само да не допусте Србима да се могу ослободити и бити народом слободніем и самоуправніем, „па са миліонима лако се може све учинити.“ Они су говорили и то, да они немаю никаквог увѣреня од цара Александра, да ће их примити под свое покровителство, и ако е о

том писмено извѣстію сръбске главаре княз Прозоровски, а и Родофиникин устмено, али то све ніе код нѣх ништа врѣдило.

Они су измишлявали и јавно говорили, да е Родофиникин непријатељ Срба, ер кад би се навео разговор о стварању Сръбског царства, и да се томе царству присаедини сва Босна, Арбанія и Бугарска, он би говорио, да у овај мах треба Срби да се држе срећніема што су се помоћу руског оружја избавили и дочепали се Србіе. (Родоф. од 30 Ноембра.)

Карађорђе по својој малодушности и лаковѣрству налазио се са свіем под Младеновом влашћу, и слушао е нѣгове савѣте. Пет дана узасобице они су се договарали. Најпослѣ 10 Декембра дође Карађорђе Родофиникину и каже му, да е намислио послати пуномоћнике цару, и преда му списак лица за то одређење. Поповић, Јоговић, Јанићије Димитријевић и Ковачевић. На брзо, почем су били опремлѣни пуномоћници, почне Карађорђе јавно радити против Родофиникина, и распалѣн сплеткама и лажніема гласовима, заповѣди да се поватаю: Секретар савѣта Стефан Живковић, биоградски Митрополит Леонтије и Србин Никола, кои е живіо код Родофиникина. Карађорђе е подозревао на та лица, да они заедно са Родофиникином муте са Турцима и мисле издати Србію. Повод таквом обвиняваню било е писмо видинског паше Князу Прозоровском,

а кое е предао савѣтник Јово Родофиникину. То е писмо превео на Србски език Митрополит Леонтије, а преведено писмо преписао е Србин Никола. То е њима било довољно, да окриве сва та лица.

При испиту (Обширније у Руском Вѣстнику 1863 г. Нр. 8. страна 545 и 546.) 11 Декембра при којем су присуствовали сви савѣтници, Карађорђе старао се, да изобличи окривљење тиме, да су они у догвору са Родофиникином противу њих. *„Зло е царе, продали су и нас и Србију.“* Савѣтници су кривили Родофиникина у томе, да он не жели Србима добра, да он живи у Биограду, а да ништа неради, нити их чему поучава, а шаљѣ много писама по куририма тамо амо.

За све вријеме трајућег испита, Младен се старао да распали Карађорђа, и доводио га е до тога, да би он у разярености свог гњѣва све испитавше поубијао, што е било и са свијем могуће са онаквом ђуди, каквом се одликовао врховни вожд Србије. Али се Младенова желя не испунила. Окривљењци су били пуштени, и ако су остали у великом подозрѣњу.

Младен удешавајући циљанѣ пуномоћника у Петроград, мозгао е тако: Ако би успѣха, то ће бити његова заслуга и поштењѣ; аколи не пође за руком то, онда ће све пасти по Карађорђу као врховном вожду, који е наредіо да се пошлю пуномоћници, и дао им упутства, која е сам подписао.

Узнавши княз Прозоровски, да су пуномоћници опремањени из Биограда, нареди, да кад пуномоћници стигну у Јаш, да их прати едан офицер под именованом почете, а у ствари било е то, да они не би могли никог никуд слати нити писати. У то исто врјеме пише Прозоровски графу Салтикову, кои е тад заступао Министра инострани дѣла: „Са крайњом жалошћу видим, да овим народом, кои е са свим срцем и са свом душом привржен Русији, управляю такви главари, кои немаю ни трукне просвѣте или благонаравности, већ налазе *рану у звѣрству чоечства*. Караџорѣ по својој старој памети, подвргао се заповѣдима хитрим изопачавањем своих правих непријатеља. Све ове околности доводе ме до тога, да ја чисто губим надежду, да ћу моћи при уговарању мира са портом успѣти, да ћу са србским пуномоћницима моћи уставити на тврдом основу благостанъ Србије; ер све, ако би и пошло за руком склонити их на таква удесна правила, то колико по набуцитости, толико и по њиховом лаковѣрју, не може се очекивати, да ће они та правила извршавати, већ управо бојати се, да ће они са напунѣним духом разбойничества слѣдовати својој страсти и тим ће они навући неприлике и велике незгоде нашему високом двору. По невољи, кад не би било жао народа, рађа се та мисао, оставити их после закључења мира са портом њиховој собственој еудбини и не давати им више

царског покровителства, ксег су се они по познатом показали недостојним.“

Србски пуномоћници дођу 11 Јануара у Јаш, а 13-ог били су представљени врховном заповѣднику руске војске и предаду му писмо од Карађорђа и Родофиникина. Прозоровски позове их к себи у кабинет. Југовић едан говорио е за све. Он не глуп, пише княз Прозоровски, говори нѣмачки, ер е дуже времена живіо у Бесаріи, а и руски говори врло добро. Остала двоица личе на просте селяке и колико су били код мене ніесу ни едне ріечи проговорили. (Тайно писмо к. Прозоров. гр. Салтикову.)

Знајући княз Прозоровски да треба пуномоћнике опремити у Петроград, и премда им он то не забранѣвао, већ на против обећао им е дати им едног штабалног офицера; али при разговору шњима старао се да им представи нњихово путовањ без сваке користи, тим више, што пуномоћници иђаху са том намѣром, да моле цара Александра за свагдашнѣ покровителство.

Они су говорили Князу Прозоровском, да нити они, нити Карађорђе ніесу никад ни мислили *за узносшавлянѣ Србског царства*, већ нам е рекао господин Родофиникин: Треба вам мислити за себе. То нас е тако устрашило, те смо се кренули молити самог цара за свагдашнѣ покровителство.

Прозоровски одговоріо им на то, да зато не

пужно ићи у Петроград, ер я вас могу увѣрити на основу даног ми пуномоія, да ће вас цар при-
мити за свагда под свое покровителство.

Да би им іош болъ показао да имаю више повѣреня, покаже им княз Прозоровски свое пу-
номоіе од цара, рекавши: *Цар вас не може при-
миши у свое поданство* зато, што на десной обали
Дунава неће да заузима Турске земль, а осим
тога Француска и Бесарія не би на то пристале.
Сад судите сами, шта се може тражити од Русіе,
она не може ратовати са свіема и жертвовати све за
установленъ посебне Србске државе, ер то би било
противно и здравом разуму. Юговић пристае
на то.

Княз Прозоровски рече далъ: Русіи е Дунав
граница, има ође и у Малој Влашкой войске, којом
ће она подпомагати оне, кои су под царекіем по-
кровителством. *Како е могуће шако малој земљи
мислиши на посебну државу, кад има с едне стра-
не Турско а с друге Бесарско царство..... да
ли нећете ви да будете Бесарски поданици?*

Не, и ни у каквом случаю, одговори Юговић.
У таквом случаю треба вам остати турским по-
даницима. А као што вам е порта обећала, да по
вашой желји установите управу Србіе, то ће она
морати испунити при нашем покровителству.

Ако ли пак Турци неодржаше ріеч, то ће се
онда отворити на ново рат.

Порта е обвезана да одржи своју рјеч, вр се бои да непрекине свезу са Русијом, видећи руску войску стоећу на обалама Дунава.

Юговић е био задовољан са разловима Прозоровског.

— Па на што вам тако далеко путовати? Ође ће се почети конгрес: Зар не болѣ да ође останете? Ако Турци не пристану на мир т. е. да е Дунав граница, онда ћу ја одма започети рат и то већ Марта мѣсеца.

— Ако би се отворио рат, онда нама не нужно пћи у Петроград, говорио е Юговић са усхићењем.

— Народ е Србски привржен Русији—продужи княз Прозоровски— а вама управитељима тога народа, нетреба мислити на свое собствене личне користи, већ мислити за обшту корист свега народа.

— То е истина, одговори Юговић. —

— Порта за вас не тако страшна: Ова е држава са унутрашњим бунама дошла до свое пропасти и брзо ће се морати стрмоглавити.

— То е сушта истина — сміюћи се говорио е Юговић — да ће порта од буна морати скоро пропасти.

Иза тога говорио е Прозоровски пуномоћницима — да као што код њих нема школа, то да би за Србе било корисно, да пошлю од знатни

лица дѣцу у Петроград на науку, а то да неће бити ни мало противно трактатима, кои би се имали, утврдити са Туреком. Пуномоћници пристану на све савѣте и молили су да им се допушти да се мало размисле, обећавајући се, да ће му сутрадан дати одговор. Княз Прозоровски предложи им, да би они свой одговор дали на писмено — и одма, док е тай одговор приміо, поита, те им овако одговори: „Ваше писмо од јучерашнѣг дана приміо сам, у коем велите, да народ србски не жели бити у поданству отоманске порте и да се ви плашите, да ће на конгресу тако и бити. Я сам се яко зачудіо на таква ваша разлаганя. Пріе заключеня конгреса неможе нико ништа наприед знати, осим едног Бога, ер Богом створителѣм ніе то людма дано. Сва моя суђеня о предлаганю конгреса поради вас састое се у томе: Израдити могућу корист народу србскоме, о чему ће се и старати живо. Оно, што сам држао могућим, то сам вам обясніо лично; слѣдователно ніесте имали нужде постављати друга питања, те да и не морам давати други одговор. Што я са вама тако искрено говорим, то чиним зато, што е мой наймилостивіи цар приміо и прима на свагда Србски народ под свое покровителство. Ово сам я покрай уетменог увѣреня повторіо и у моем пређашнѣм писму. Све ово би ће стављено у трактат са отоманском портом. Я пак, као

пуномоћник моєг наймилостивієг цара, пріятель сам народа србског. Да би пак правителство србско било у рукама самих Срба, а не Турака, о томе ће се употребити свако могуће старанѣ; све остало пак познато вам є из моєг устменог обясняваня, тайне пак работе ставляти на артию, благоразумност не допушта. А може се лако догодити, да ће се скоро послѣ отварања конгреса, мѣсто утврђеня мира, започети рат; тад и Србски народ са своє стране продужиће ратованѣ у слози са повѣреном ми войском; ако пак са помоћу Божіом у том ратованю одржимо побѣду над Турцима, то онда и Србія може неке веће користи добити. (Од 19 Ян. 1809.)

У писму од 19 Януара молили су пуномоћници Прозоровског, да се іош єдном шнѣиме састану. Састанак тай біо є у присуству Генерала нѣхоте Голенишчева Кутузова, кои є у то вріеме біо код врховног заповѣдника войске. Пуномоћници молили су Княза Прозоровског, да им стави на артию сва та предполаганя тичућа се Србіє, коя се чине нѣму да ће бити извршена, а уєдно да би казао и то, што по нѣговом мишлѣню не може бити испунѣно. Княз одкаже се, да у томе неможе он испунити желю пуномоћника, већ рече, да им є то исто говоріо пріє неколико дана. Руска држава, рече он, неможе имати поданика преко Дунава, єр се зато обећао цар двору Француском и Ге-

сарском да то чинити неће. (Прозоровски Родофиникину 19 Јануара 1809.)

Иза тога ріеше се пуномоћници да не иду у Петроград, само су се колебали у том: или да остану у главној квартири, или да се врате у Србију. Княз Прозоровски оставіо им е на вољу, да чине како сами знаду; али примѣти, да не би згорега било, да од њих кои остане код нѣга, па да извѣштава правителство о течаю конгреса, па и о томе, шта ће се на нѣму учинити за Србију. Юговић остане, а друга двоица пуномоћника поврате се у Србију.

Међу тиѣм послѣ одлазка пуномоћника появиле су се промѣне у Србији. Узрујност, коју е био разпалио Младен против руског агента, почела се била мало стишавати. Родофиникин држао е свой положај у Србији до такве степени опасним, да е држао са свіѣм за нужно, да спали све свое артиѣ и преписке са врховним заповѣдником руске войске имавше, па да пође у Кралѣво, а послѣ да се поврати опет у Биоград. Сам Карађорђе покае се, извињавао се пред Родофиникином, а сву кривицу обалђивао е на друге. Овако међу осталима писаше врховни вожд Србиѣ Родофиникину: „Ви, кои нас учите свакоѣм добру, хвала вам од неба до земљѣ, ер се ви старате за нас. Ј молим ваше превосходителство, да свакоѣм невѣруете. Има люди, кои нам зло мисле и просиплю клеветне ріечи; али ја вас увѣравам и кунем вам се са свачим и самим

Богом створителѣм, да се србски народ освіестио и покорава се заповѣстима и слуша све, што му се гођ заповѣди; до душе, до сад их е било свакояки па и таквих, кои неѣаху ништа разумѣти, сад пак видим да е све у слози. Пріе су била сва она окружія у слози, коя су устала, а она, коя су доцніе пристала, ишла су на страну; али сад, како су виђели шта и како е и да имамо нашега покровителя цара Александра, сад видим, да су сви они сложни, кои се крстом крете. Из оних окружія, из коих су люди ишли на разбойништво, ніесу се ѣели покоравати заповѣстима, а сад су се освіестили, па кад су виђели, како их ставляю у тавнице, кое су они и другіема казивали, те се сад сваки бои. Благодарѣи Богу, до сад е све било добро, а по сад би ѣе све болѣ и болѣ и напредніе у име Бога и нашег цара Александра и нашег превосходителства, кои нас учите и скланяте на свако добро дѣло, како ѣе мо се управляти, а ми ѣе мо се владати по Вашіема наложима и како нам ви заповѣдите; само вас покорно молим, да пазите народ србски: што му е нужно, то ви сами видите, што и како.“

Тако е писао Карађорђе о заведеном поредку у Србији, о слози главара и старѣшина Србског народа; али у самой ствари ніе било тако: нереди као и пріе ніесу се прекидали у Србији.

Поручик Бег покрштѣняк (новокрещенный) ру-

ски офицер, а родом Арнаут, коег е Михелсон послао іош онда у Србию, кад е први пут ушла войска руска у Молдаву и Влашку и кад се први пут почео рат са Турцима. Он е онда дошао у Србию, кад су почети први одношаи Русіе са Србима и кад се тражило, да се доставляю извѣстія врховном заповѣднику руске войске о станю ствари у Срби. Покрштенак за све то врѣеме остане у Біограду и пође му за руком, те добіе уплив и повѣренѣ првих главара. У први мах тражіо е он то повѣренѣ за свое личне користи. Са помоћу рече-ніе главара, пође му за руком, те узме под закуп со да е продае, а затим и шуму у Срби, од чега е он добіао велике доодке. Осврћући се на то, нѣму дође та мисао у главу, како да се дочепа неке власти у савѣту. Покрштенак се слиже са Младеном и с помоћу овог пође му за руком те се протури у савѣт народа србског, у коем е послѣ одлазка пуномоћника присуствовао сваки дан. Послѣ неколико времена иза тога, чуе Родофиникин да су шуме у Срби дате под закуп Милою, покрштенаку и Павлу члану магистрата, под тим уговором, да они плаћаю савѣту нешто више од 4000. гроша на годину; а они су за сваки фат дрва извезени у Бесарию примали по 1 грош; таквих фатова извозило се на годину по 50000 и то зато, што е већи діо Баната и Сріема добіао дрва одовуд. Ніе тешко било домислити се, да е све

то било Младеново масло, кои е све то радіо преко Милоя, са коим е он біо неразлучим у свіема пословима и предузиманьма; а покрштєняка узели су били у ортаклук само као средство да затворе уста Карађорђу и другіема главарима за овај посао, у кои е біо ушлетен руски офицер. Покрштєняк купи себи кућу, неколико пари волова и коня и найміо е біо раднике, кои ће му сѣћи и возити дрва и почео е говорити, како он жели за свагда остати у Србіи. Покрштєняку ніе било доста то, већ измисли неку већу ствар: он ступи у одношае са протођаконом црногорског Митрополита, коег е овај прогнао поради Абата Долчія, па е живіо у Біограду, а неко врїеме код Родофиникина. (Родофиникин узео га е к себи само зато, да га има непрестано на очима и да тим уклони сплетке и переди, у кое се яко ушлетао покрштєняк.) Покрштєняк примами на свою страну протођакон, са намѣром да са нѣговою помоћу састави неко устројство Србіе и да іој даде законе. С почетка постара се протођакон за себе, па затим пріе свега почну радити да саставе синод, у коем е међу осталим біо и он чланом. Али тіем ніе се све свршило; покрштєняк напише себи диплому од имена народног савѣта, у којој е он похвалївао свое заслуге, кое е он тобоже учиніо Србіи, и препоручивао е сам себе да састави врховни духовни суд. Он однесе ту диплому у савѣт, коя се без сваке

муке подпише и приложи се печат. Све се то чинило без знања Митрополита Біоградског. Иза тога послѣ неколико дана дође Покрштенак Родофиникину и каже му, како му е дао народни савѣт власт, да састави из свию біоградски жителя народну войску и осим тога, да е он обвезан научити 250 люди регулатой служби. Родофиникин му е говорио, да се немеће у такве послове, али се Бег покрштенак ніе ни мало на те ріечи освртао, већ на брзо иза тога почне пописивати све жителѣ біоградске па и саме трговце, постави офицере и подофицере, и почне их скупљати на ученѣ. Біоградски жители оду Родофиникину и моле га за обрану. Они говораху: Да ли е заповѣд од Московског цара, да нас тако немило муче? До сад смо се били са непријателѣм и ми смо готови пролити свою крв за Русію и за свое отечество, али солдатима пећемо да будемо.

Родофиникин им одговори, да за тай посао нема никакви високи заповѣди. Вас немисли нико учинити солдатима; но я знам, да е жеља вашег врховног вожда та, да би се ви мало по мало учили и привикивали на воено устройство, кое би вама могло бити користним за такав случај, кад би имали посла са непријателѣм.

Родофиник тим умири оне, кои су били дошли к нѣму, па одма иза тога пошлѣ по Младена и свѣтовао га е, да се са людма посту наблажіе, да

не би отуд бикнула буна, при којој би он први био жртвован.

Кад е Покрштеник већ све то устројо, помисли он бити главним заповѣдником све войске, коју е он тако саставіо, али се у тој надежди люто преварио, ер су Младен и Милое били употребили нѣга слѣпим орудіем, само да постигну свое намѣре. Милое предузме заповѣдништво над новоустроеном и обученом войском и заповѣди да нема никог слушати осим нѣга едног, а Младен заиште у Покрштеника, да поврати диплому, коју му е био дао савѣт за устројванѣ врховног духовног суда. Али Покрштеник неоѣаше повратити, а Младен опет запріети, да се несміе тай суд састављати. (Од 12 Феб. 1809.) То е све наведено зато, да се јасніе види у каквом се станю онда налазила Србія и онда владавши у нѣој нереди.

Почетком 1809 год. како е почео рат, то Турци почну нападати на Србе. Врховни везир Јосуф остаје у Шумли, а едан діо своје войске одреди противу Србіе, а осим тога дао е заповѣд Солунском и Серезком наши, да и они иду тамо. Турска войска куд камо превазилазила е Србску. Срби су започели први, али им е свуд била нерука.

У пролѣће пріеђе Караѣорђе преко гора близу Сѣнице, и у намѣри да се састане са своіема едновѣрцима живећим у Рашкој на високим обалама ріеке Лима, која се сліева у Дрину. Паша га об-

коли са многобројном войском на широкой поляни близу Суводола, и принуди Карађорђа да започне шњим бой на отвореном пољу, од чега се Карађорђе уклањао. Срби су се били окупили око лубарада и благодарећи хитрини и досјетливости Вула Илића из Смедерева, одрже побјду. Вуле са неколико коњаника ускочи у непријатељску войску, вичући турски: „Бѣжете Турци!“ И тако е он избавио Србе од коначне погибе. Турци одиета поплашени од те вике, начну бѣгати. Карађорђе крене се далъ, освои Сѣницу, уђе у Васоевиће и Дробњак, а на брзо за тим ступи у договор са Црногорцима.

У Босни е сав народ Србског племена и хришћанске вѣре био готов да устане и да еднотушно удари на Турке. Али се Карађорђе прие свега крене Новом Пазару, кои лежи на разкршћу тамошњи велики путова, кроз кои иде скоро сва трговина и сваки саобраштај између Босне и Румелие. Он освои варош и принуди гарнизон, те се затвори у горњи град, кои се не могао на дуго одржати.

То напредованѣ би за кратко вриеме, ер Карађорђу на брзо почеше долазити жалостни гласови.

Княз Прозоровски у првим мѣсецима, послѣ објављња рата, не ништа предузимао, а и оно што е предузимао не му ишло за руком, те то охрабри Турке, па су били у станю кренути знатну

войску, која прође кроз Ниш и продре близу Алексинца у Србију.

Срби не уздајући се, да се могу сами одупријети Турцима, молили су Кнјазу Прозоровског да им даде помоћ. Карађорђе и савѣт народа Србског извѣштавајући Кнјазу Прозоровског о свом напредовању, пишу му: „Премда се ми не сумњамо, да е дѣйств. штат. Савѣтник Родофиникин јавио Вашему Сјателству о данашњим нашим подвизима, али ми опет зато сматрамо за своју дужност, да извѣстимо о свему Ваше Сјателство. Будући савршено увѣрени како о старану за нас цара, нашег најмилостивијег покровитеља, тако и о благонаклоности Вашег Сјателства к нама, ми, кад нам е дошао глас од Родофиникина, да е Русија наново објавила рат Турској, по заповѣсти В. С. дали смо заповѣд свијема нашим војводама да ударају они на Турке, што су они са помоћу Божиом и учинили. Предузеће наше досад е било тако срећно, да е наше оружје по свијема краевима било увѣнчано са успѣхом. Ђе е била највећа опасност, тамо сам ја предводио войску т. е. у Арбаџи и Ерцеговини и то зато, што су тамошњи жители угњѣтени и доведени скоро до ништа; њима е одузето оружје, па сам мислио, кад дођем међу њих, да их наоружам. Ове су се мое мисли испуниле, ер кад сам стигао тамо, то они, кои су се избавили од Турака (Турци су у овим мѣстима много люди

исѣкли) са радошћу добѣжавали су к мени, али без оружја.

Непріятель дознавши да я предводим войску са многим лубардама, ніе се усудио дочекати ме у неким мѣстима, већ е бѣжао, оставляюћи сва мѣста, а они, кои су ме дочекивали, осѣћали су силу нашег оружја. Ми смо освоили Нову варош и Сѣницу, и едно село. Турци у Сѣници предали су се на капитулацію, я сам их пропустіо здраве читаве у Румелию. Таквим начином ми смо разширили нашу стару границу, и то од 15—20 сати простора, кои е принадлежао Турцима. Наша войска налази се сад на ріеки Лиму, коя се близу Вишеграда сліева у Дрину; друга е срећно прешла преко Дрине и пружила се до града Сребренице; трећа войска пошла е против Ниша, ње су наши имали три боя против храбро борившег се непріятеља па су обколили Ниш, али га іош ніесу освоили. У таквом положаю налазимо се ми данас са помоћу Божіом и премилостивог цара Александра.

Ми смо јако узнемирени, што од вас немамо никаквог гласа, осим оног писма, кое сам добио 3 Мая у логору, у коем ми явля В. Сіят. да сте град Браило са лубардама и бомбама са свіем разорили.... Ми смо готови воевати, као што смо и почели са Божіом помоћи, нештедећи ни свое животе ни иманя док гођ узхтѣне Ваше Сіятелство, али будући смо са свію страна обколѣни са

неприятелѣм и то: од Босне, Арбаніе и Руменліе, одвуд по већи діо турске войске придолази, то молимо Ваше Сіятелство, као што се већ налазите у Бугарској, да изволите заповѣдити, да иде ако ће бити и мали діо ваше войске против Ниша. Таква помоћ оснажиће нашу войску и служиће великим поштраванѣм. Я сам са народним савѣтом и по савѣту Вашег Сіятелства ріешіо се послати к вама на неко врѣеме моег Секретара Яниѣія Димитріевиѣа; он зна све овдашнѣ околности, и он ће моћи све устмено казати Вашему Сіятелству; само да би изволѣли имати повѣреня у нѣму. Ваше Сіятелство може га и на будуће задржати код себе, доклен ви за добро наѣдете, само да му допуштате, да нам што пріе поврати нашег курѣра. Ако би било што у наприед нужно, то ѣу я о том писати и на сва ѣу писма Вашег Сіятелства одговарати.“
(Од 8 Мая 1809).

Нови пуномоћник стигне у главну квартиру руске войске и то у оно врѣеме, кад се руска войска налазила ў мѣсту Сербешѣ. Яниѣіе Димитріевиѣ молио є княза Прозоровског за помоћ, кои премда ніе одрицао помоћ, али є свѣтовао да се почека: „Я сам одоцніо явити Вам—пише Прозоровски народном савѣту (од 20 Мая 1809) — о моем предузећу против града Браила, кое сам пропуштіо само зато, што ми врѣеме ніе допуштало тадай, да пріеѣм преко Дунава, єр премда се мени по-

вѣрена войска и кренула раніе на бойно полѣ, али є пролѣће било касно, те зато рана за марву ніе іош било у Бугарској. Я сам чекао на болѣ вріеме, али међутим наступише велики изливи свію ріека па и самог Дунава, што ме и побудило приступити мимогред граду Браилоу. Према є Браило біо са свію страна обколѣн са войском и то са сува, а на води са флотицом, али велики разлив воде давао є непријателю згону, те се провлачіо на малим бродовима, коима флотица ніе могла сваки пут стати на пут, и по томе непријатель є могао непрестано добіяти помоћ. На градске окопе я сам јуришао су мало войске, али без сваког већег успѣха; у осталом губитак люди са наше стране ніе велик, а Турака погинуло є много. Међу тим, док сам се я бавіо под Браилом, у то настане и пролѣћнѣ вріеме: рана за стоку била є порасла, и я сам намисліо біо на сваки начин ићи преко Дунава и ако се ова ріека била у велико разлила, кад од єдном добіем заповіед од цара, да размишлям о започетом рату између Француске и Бесаріе. Нѣгово Величество на основу свезе, кою има са Француском морало є прекинути сваки пріятельски одношай са Бесаріом и одазвао є своег посланика из Беча. Ова нова околност принудила ме, да се обустави план ратованя, ког сам біо саставіо, да не би біо послѣ преласка войске преко Дунава пресѣчен, ако би од

Ћесарске границе ушла војска у овдашњѣ землѣ. Док дознам праве намѣре Ћесарије против нас, ја ћу међутим спремати мост преко Дунава и док приеђем, одма ћу вам о том јавити. Што се тиче шилѣња руске војске пут Ниша, то сад ниесам у станю учинити; али да вам се поможе, намислио сам дати вам Бенерала Исајева са приличним одѣленѣм војске; али док се то оствари, треба вато неколико времена.“

Међу тим Турци се крену од Алексинца. Србски војвода Петар Добрњац, који е бранио тај крај Србије, спремао се за бой, али и тога пута сплетке Младена сметале су му да учини успѣх. Младену пође за руком, те опане многе главаре код Карађорђа и уліе му подозрѣнѣ против тје главара и тако Младену пође за руком, те убѣди Карађорђа да преда главну управу војске налавивше се под Нишом и у тамошњим околинама свому другу Милою, а на Дрини кнезу Сими. Први е познат био као крайня страшивица, а други као први глупан. Њима не пође за руком да приме заповѣдништво над војском, ер су се главари били позавађали, кои су тамо прие заповѣдали са војском. Петар Добрњац, не се хтѣо покоравати Милою, а Милое не ни скривао свою мржню против Добрњца и свою нѣговіе приврже-ника. И тако неслога, која е прие била у савѣту, прешла е сад у логор војске, која е бранила ону

границу, која е највећма била изложена непријатељском нападаню. Милое против навалљиваня другіе искреніе главара, а особито Петра Добрнѣца, раздоби под Нишом воєну снагу у четири шанаца. Турци ударе на предњи шанац. Срби налазећи се у том шанцу борили су се очаяно против турске навале, и Турци су пет пута юришали на први шанац, а пет пута су били узбіени са великим губитком, али напослѣдак Турци са својом многобројном войском продру у шанац и побію све Србе. Милое за све то врѣеме крвавог боя стаяо е само пустим гледаоцем; он несамо да не давао помоћи гинућим Србима, већ кад е издалека опазіо, да су Турци освоили први шанац, он први узяши на коня и побѣгне у Делиград, те тако крене се и сва войска, кою су непрестано гонили Турци.

Сад наступи обшта узрујност међу Србима. Они су викали иза свега гласа, да су се радиі покорити Турцима, него ли стаяти под влашћу таквіе главара, као што е Милое, кои их угнѣтаваю у доба мира, а жртвую у доба рата.

Младен, да свали са себе и са своих приврженика кривицу за претрпљѣну несрећу и да пребаци незадовольство и огорченѣ народа на другу страну, почне распростирати гласове, да сва несрећа производи од Руса, кои их издаю, а не прелазе преко Дунава, кад су се већ Турци окре-

нули против Срба и да их е већ дошло 60000
 люди; говорио е и то, да су Руси у различним
 сукобима са Турцима били побіени и т. д. Ви-
 дећи да се раздраженост народа нестишава — вели
 Родофиникин у своем извѣстию — Младен пузи за
 Карађорђем, да би одклонио зле послѣдице од себе
 и од Милоя, у чему ће он, я сам уверен, као
 што я познаем характер врховног Србског вожда,
 савршено успѣти. (Писмо Родофиникина од 27.
 Мая.)

Турци више ниесу наилазили на одпор у Ср-
 бии. Хвалиша Милое, кои се хвалио да ће освоити
 Ниш и у пѣму се населити, остави град па и без
 боя. Петар Добрињак не хтѣо у том имати
 діела нити се борити за Милоя, он разпусти свою
 войску са том наредбом да спасаваю сами себе и
 оно, што е спасти могуће.

Ти гласови дођу до Карађорђа у оно врие-
 ме, кад е он био обколио Нови Пазар. Срби су мо-
 лили за помоћ. Они су молили Княза Прозоровског,
 да заповѣди Исаеву, кои е тадај био у Малој
 Влашкой, да приеђе са войском преко Дунава и
 да им поможе. „Само да се појаве Руси — пишу
 они — удариће страх у Турке и нас ће те изба-
 вити.“ Княз Прозоровски одговорио е: „Руска фло-
 тица стои у Галацу и неможе се кренути по Ду-
 наву од градова, кои су у туреким рукама: Бра-
 илова, Силистрие, Рушчука, Бурђева, Никополя

и Видина, и по томе Исаев са лубардама и коњицима без флотице неможе приећи на рибарским чамцима. Я вас свѣтуем, да се стрпите док приеђе руска војска преко Дунава“.

Рат између Француске и Бесарије био е причином, што е княз Прозоровски одказао Србима помоћ. Нерѣшителни фелтмарешіјал бојо се послати Исаева преко Дунава дотлен, док невиди даљ намѣре бечког двора. Он се бојо, да кад би он прешао преко Дунава, те да би му ђесаровци зашли иза леђа и пресѣкли би му саобраштај. Међутим ово одказиванѣ помоћи непријатно се одзивало код Србског народа. Гонѣни Турцима, а изгубили надежду на помоћ, србски народ видіо е да е оставлѣн на волю судбине, остао без главаря и управителя, па најпослѣ, као што е са свіем природно, тражіо е спасеня у бѣгству. Срби почну прелазити у Бесарию. Турци су све више и више продирали у унутрашњост Србіе, а они Турци, кое е зауставляо Карађорђе, утврђивали су се у шанчевима. Вика јавна у Србіи против Руса ніе се прекидала. Тад добіе и княз Прозоровски мирне гласове о радњи бечког двора, а бојећи се да неизгуби поверенѣ народа, ріеши се помоћи Србима. Он заповѣди Бенералу Исаеву да приеђе преко Дунава и да освои тврђаву Кладово или Фет-Ислам, кои лежи више Видина, и кои е по своем положаю важна точка за непрестани саобраштај са Србима.

У извѣстію, кое є послао Прозоровски своему цару, (од 8. Юлія Арх. воен. топ. Д. Н. 50,295. С. Н. 17.) вели: За сад ніе могуће дати праву помоћ Србима; єр би им требало дати найманѣ 20000 люди сваковрстног оружја; а осим тога нема се на чему превозити войска, до на рибарским чамцима, поправлѣним на балванима, у кое ће едва стати до 40 людих; а осим тога уз ову войску мораю бити лубарде и коняници са свиєма осталиєма потребама, єр ови краєви немогу се сравнити са осталиєма населѣним європским земляма: єр ође за готов новац неможе се добити ни печеног лѣба; а найглавнїя є околност та, што у Србиї не само да нема никаквїє магазина, већ и саме ране врло мало, тако да и сами Срби немаю што єсти. У Фет-Ислам или Кладово, кои лежи на Дунаву, могуће є довозити водом, па сам тамо и послао не велико одѣленѣ войске.

Исаев, кои се кренуо из Кралѣва, приєђе 2. Юлія преко Дунава и под Кладовским зидинама сѣдини се са србском войском, кое є било свега 1000 люди и коя се била утврдила у гори. Сву свою войску (састоєћу се из 6 баталїона, 2 полка козака и 50 пандура) раздієлю є Исаев на пет колона и єдну резервну. Прва колона полковника Турчанова имала є освоити шанчеве са батерїяма, а затим нагло навалити на капию цитаделе; друга Колона полковника Желтухина, имала є ударити

на десну батерию, освоити шанац и заузети варош; трећа колона полков. Курта имала е отети палисад непријатељски и ући у варош; четврта колона полковника Ахте, одређена е била да дѣйствуе против цитаделе; пета мајора Глѣбова стојала е на бродовима и имала се крећати уз Дунав и уставити се около саме цитаделе, изкрцати едан діо своег баталіона, обићи палисад на јуришити; шеста полковника Вайса, била е резервом. Пртлаг біо е остављен у србским укрѣплѣњима, коег су чували Срби.

По даном знаку, све су се колоне имале крећати без вике и да се нигђе не заустављаю. Пред колонама ишло е двадесет стріеляца са офицером; за њима су носили Срби лѣснице и фашине; а за колонама ишли су Козаци.

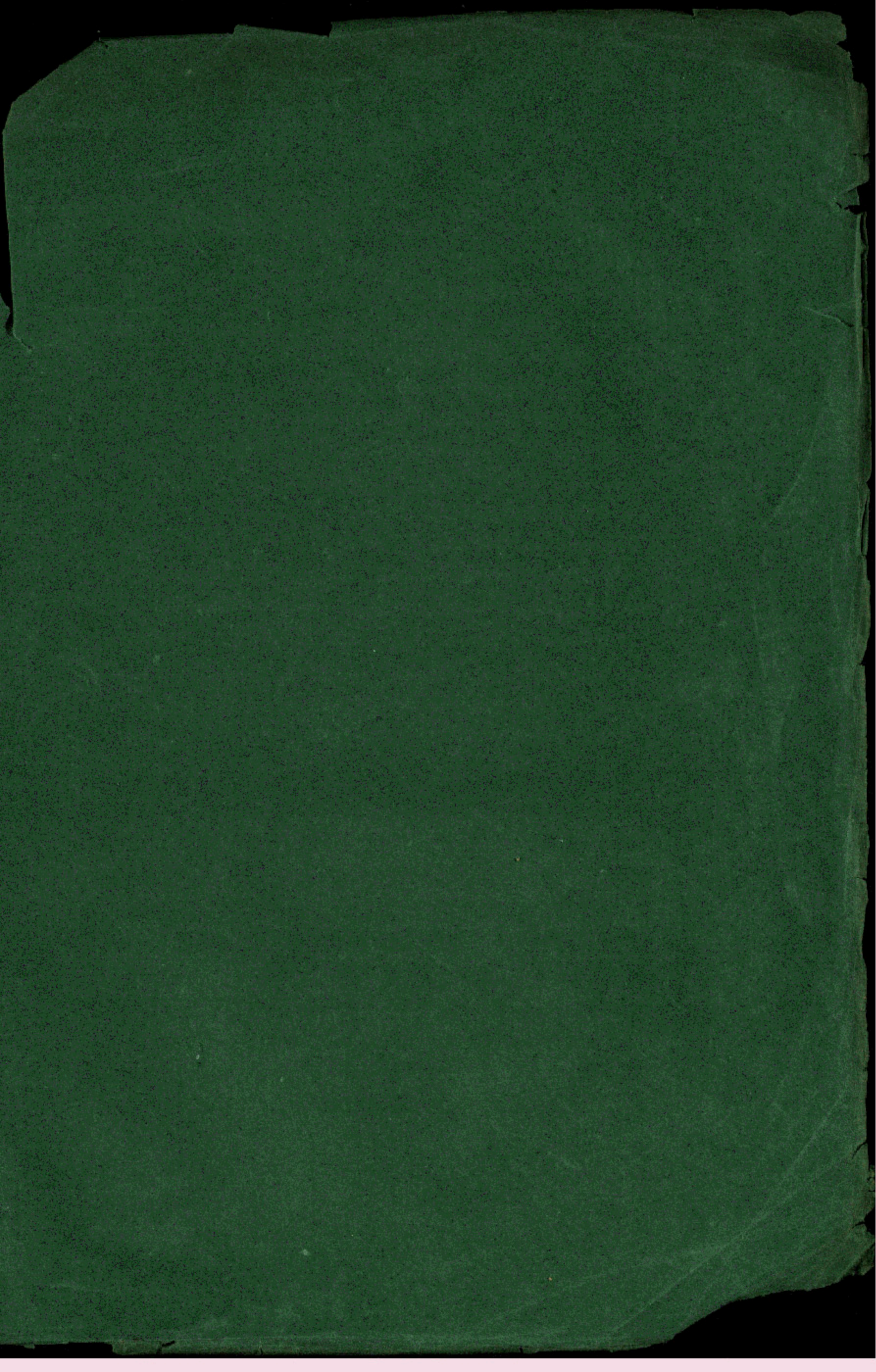
Зором 9. Юлія крене се сва войска на јуриш. Прва колона пріе другіе, попела се била на шанац, али е била узбіена у яму. Ту се рани Турчанов, а заступивши његово мѣсто полковник Афанасѣв погине. Кад се друга колона примицала својој точки, у то Срби, кои су носили фашине и лѣснице, побѣгну пріе, но што су дошли до яме; колона и ако се била спуштила у яму, неимаюћи лѣсница ніе могла ништа учинити. Трећа колона састоявша се из пандура ніе ни дошла до одређеног мѣста. Четврта борила се четврт сата на шанцу; али не подпоможена са резервом, која е

била пошла незгодним путем, била е исто принуђена одступити. Пета колона бивша на бродовима била е заустављена са лубарденим стрѣљанѣм из тврђаве.

На мою несрећу — пише Исаев (од 10. Јулія 1809.) — видіо сам, да, кад немам средства, ніесам могао ни поправити и то зато, што су сви били ушли у яму и разштркали се по нѣой, те сам біо принуђен наредити да се скупљаю, бранећи нѣихов излазак из Јме са лубарденом ватром. За любов истине морам рећи, да се било извршило све онако, као што сам био наредио, то би била тврђава у нашим рукама; али неизвршивши војници свою дужност, изишла е само штета и срамота.

Други дан поврати се Исаев на леву обалу Дунава. Тако и та експедиція ніе пошла за руком. Княз Трубецкой, кои е ту на мѣсту біо, пише цару: Жалим и прежалити немогу, што немогу да јавим Вашему Величеству весели глас о кладовској битки: она е несрећна, али ніе по распоређењу ђенерала Исаева, већ по погрѣшки војника, кои су засељи били у яму шанца, ђе су били притіеснѣни са непријателским огнѣм.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р 19 Ср II 288/1.1